Baikar 10 Ամեակ Տարեգրություն

Պաշտօնաթերթ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8, 2026 | Ժ. Տարի, թիւ 43 (498) (Նոր Շրջան), Հիմնուած 1899-ին, իբրեւ «Ձայն Հայրենեաց»

ԱՅՍ ԹԻՒՈՎ ԿԱՐԴԱԼ՝

Եթէ կորցնես Քեզ, Ոչինչ Չես Փրկի — էջ 2
«ԴԵՐՁԱԿՈՒՀԻՒՆ ԱՂՋԻԿԸ» — էջ 3
Լիբանան՝ ամերիկեան զգուշացումներու եւ միջազգային նոր — էջ 4
Փարիզի Փողոցներուն Մէջ Կուտակուած Դժգոհութիւնը — էջ 5
2025 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ «ՀՈՒՆՁԸԸ» — էջ 6
ՀՐԱՆԴ ԽՏԸՐԼԱՐԵԱՆԻ ԳՈՅՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ — էջ 7
ԱՆԳԼԻԱԲՆԱԿ ԹՈՒՐՔ ԱՅԼԱԽՈՀ ԳՐՈՂ ԻՐՖԱՆ ՕՐԿԱՅԻ... — էջ 8
ԺԱՄԱՆԱԿՆ ԱՇԽԱՏՈՒՄ Է ՆՐԱՆՑ ՕԳՏԻՆ... — էջ 9
ՀԱՅԿԱՉԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ ՆՇԵՑ 2026-Ի ԳԻՐՔԻ ՕՐԸ — էջ 10

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐՋ ՀԱՐՈՒԱԾ ՏԱՆԸԼՏ ԹՐԱՄՓԻՆ

Նոյեմբեր 3-ի միջանկեալ ընտրութիւնները ծանր պարտութիւն մը եղան Միացեալ Նահանգներու Հանրապետական կուսակցութեան համար եւ քաղաքական լուրջ հարուած մը՝ նախագահ Տանըլտ Թրամփին: Ընտրական անսպասելի մեծ յաջողութիւն արձանագրելով՝ դեմոկրատները վերատիրացան Գոնկրէսի երկու պալատներուն մեծամասնութեան, միաժամանակ հանրապետականներէն խլելով քանի մը նահանգապետի պաշտօններ:

Ներկայացուցիչներու տան դեմոկրատներու ղեկավար Հաքիմ Ճեֆրիզ

Ներկայացուցիչներու տան մէջ, ուր նորոգութեան ենթակայ էին բոլոր՝ 435 աթոռները, դեմոկրատները առնուազն 30 աթոռ աւելի շահեցան: Ծերակոյտին մէջ անոնք հանրապետականներէն խլեցին առնուազն եօթը աթոռ՝ ապահովելով 54 ծերակուտականով մեծամասնութիւն մը, ընդդէմ հանրապետականներու 44-ին, մինչ երկու աթոռներու ճակատագիրը տակաւին անորոշ կը մնար: Այս յաջողութիւնը ա՛լ աւելի ուշագրաւ է, որովհետեւ դեմոկրատները յաղթանակներ տարին նաեւ աւանդաբար պահպանողական նահանգներու մէջ, ինչպէս Թեքսասը, Քանզասը եւ Հարաւային Գարոլայնան:

Դեմոկրատական կուսակցութիւնը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեց նաեւ նահանգապետերու ընտրութիւններուն՝ հանրապետականներէն խլելով հինգ նահանգներու ղեկավարութիւնը, որոնց կարգին՝ Թեքսասի, Ճորճիայի եւ Օհայոյի: Իրականութեան մէջ, հանրապետականներու պարտութիւնը չի սահմանափակուիր Գոնկրէսով, այլ կը վկայէ երկրին տարածքին դժգոհութեան լայն ալիքի մը մասին:

ԼԱՅՆԱԾԱՒԱԼ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՐԷԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ՝ 36 ԱՆՁԵՐՈՒ ԴԷՄ

Նոյեմբեր 4-ին Հայաստանի իրաւապահ մարմինները լայնածաւալ խուզարկութիւններ կատարած են 65 հասցէներու մէջ, ներառեալ «Ուժեղ Հայաստան» կուսակցութեան ղեկավար Սամուէլ Կարապետեանի եւ անոր եղբօրորդիին՝ Ազգային ժողովի նոյնանուն խմբակցութեան ղեկավար Նարեկ Կարապետեանի բնակարանները: Գործողութիւնները ընդգրկած են նաեւ Կարապետեան ընտանիքին առնչուող այլ բնակարաններ եւ ընկերութիւններու գրասենեակներ:

Քանի մը ժամ տեւած խուզարկութիւններէ ետք Սամուէլ Կարապետեան ձերբակալուած է եւ առաջնորդուած Քննչական կոմիտէ: Ըստ վերջինիս հաղորդագրութեան՝ գործարարին եւ 35 այլ անձերու դէմ քրէական հետապընդում սկսած է «Հայաստանի ելեկտրական ցանցեր» (ՀԵՑ) ընկերութեան շուրջ 64,6 միլիառ դրամի ենթադրեալ վնաս հասցնելու գործով:

Քննչական կոմիտէն կը պնդէ, թէ ընկերութեան ղեկավարութեան որոշ անդամներ, Սամուէլ Կարապետեանի կազմակերպութեամբ, չարաշահած են իրենց պաշտօնական լիազօրութիւնները՝ ընկերութեան իրական կարիքներէն աւելի մեծ վարկեր առնելով եւ գումարներ փոխանցելով բաժնետէրերու եւ առնչակից ընկերութիւններու: Ըստ քննիչներուն՝ 2024-2025 թուականներուն ՀԵՑ-էն ապօրինաբար դուրս հանուած է շուրջ 23,2 միլիառ դրամ: Գործը կը վերաբերի նաեւ վստահուած գոյքի իւրացման եւ դրամի լուացման կասկածներուն:

Նոյեմբեր 4-ի երեկոյեան Քննչական կոմիտէն դատարան ներկայացուցած է ինը անձերու, ներառեալ Սամուէլ Կարապետեանի կալանաւորումը պահանջող դիմում: Գործարարը, որ առանձին դատական գործով արդէն տնային կալանքի տակ կը գտնուէր, մերժած է իրեն ուղղուած մեղադրանքները:

Իր կարգին, Նարեկ Կարապետեան խուզարկութիւնները որակած է քաղաքական ճնշում: «Ուժեղ Հայաստան» կուսակցութիւնը զանոնք կապած է Սահմանադրութեան փոփոխութեան հարցին շուրջ իշխանութիւններուն հետ ունեցած տարակարծութիւններուն: Կուսակցութեան պնդումով՝ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան կը փորձէ ճնշում բանեցնել ընդդիմութեան վրայ՝ որպէսզի սահմանադրական փոփոխութիւններուն ստանայ անոր հաւանութիւնը:

Նշենք, որ Նոյեմբեր 4-ին ձերբակալուածներուն մէջ չէր գտնուեր Նարեկ Կարապետեան: Անոր դէմ կալանաւորման դիմում չէր ներկայացուած:

Նոր քրէական գործին նախաքննութիւնը կը շարունակուի:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՕԾՄԱՆ ԵՒ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ 27-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԻԹՈՎ

Նոյեմբերի 1-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութեան 27-րդ տարեդարձի առիթով Սուրբ Պատարագի աւարտին կատարուեց Հայրապետական մաղթանք: Ընկալեալ կարգի համաձայն հաւատացելոց երկրպագութեան համար դուրս էր բերուել նաեւ Սկեւռայի սրբոց մասանց պահարանը:

Սրբազան արարողութեանը ներկայ էին Հայ Եկեղեցու թեմակալ առաջնորդներ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբաններ եւ ուխտաւոր հայորդիներ:

Պատարագիչն էր Մայր Աթոռի Վարչատնտեսական բաժնի տնօրէն Գերաշնորհ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոս Բաբայեանը: Պատարագիչ Սրբազանն իր քարոզում շնորհաւորեց Ամենայն Հայոց Հայրապետին օծման ու գահակալութեան տարեդարձի կապակցութեամբ եւ անդրադարձաւ Վեհափառ Հայրապետի հոգեւոր, մշակութային, կրթական ու եկեղեցաշէն գործունէութեանը՝ ի մասնաւորի նշելով. «Այսօր ազգովի տօնում ենք գահակալութեան 27-րդ տարեդարձը Հայոց Հօր՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եւ Ծայրագոյն Պատրիարք Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդի: Մեծագործ հայրապետներից մէկը, ով լսեց Տիրոջ պատուիրանները եւ կատարեց դրանք եւ, ըստ Տիրոջ խօսքի, արժանացաւ աւելիին՝ կանչուելով առաքելահաստատ Աթոռին բարձրագոյն ծառայութեան»:

Վերջում Մուշեղ Սրբազանը դիմելով ներկաներին՝ յորդորեց միասնաբար աղօթել Երկնաւոր Տիրոջը, որ Իր անպարտելի Աջով հաստատուն պահի մեր Սուրբ Եկեղեցու հիմերը, խաղաղութիւն շնորհի մեր հայրենիքին, եւ երկար, արգասաբեր ու քաջառողջ տարիներ պարգեւի մեր Հոգեւոր Հօրը, որպէսզի նրա հայրապետական գաւազանը շարունակաբար առաջնորդի հայ ժողովրդին դէպի փրկութիւն ու յաւիտենականութիւն:

Այնուհետեւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի օծման եւ գահակալութեան 27-րդ տարեդարձի առիթով Իջման Սուրբ Սեղանի առջեւ կատարուեց Հայրապետական մաղթանք՝ հանդիսապետութեամբ Մայր Աթոռի Արտաքին յարաբերութիւնների եւ արարողակարգի բաժնի տնօրէն Գերաշնորհ Տ. Նաթան արքեպիսկոպոս Յովհաննիսեանի:

Ներկաներն աղօթք բարձրացրեցին առ Աստուած՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի անսասանութեան ու պայծառութեան, ինչպէս նաեւ Նորին Սրբութեան քաջառողջութեան, կենաց արեւշատութեան եւ բազմամեայ գահակալութեան համար:

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Տեղեկատուական համակարգ

Եթէ կորցնես քեզ, ոչինչ չես փրկի

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ՍՈՒՐԷՆ Ռ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՊԳԴ, փրոֆէսոր

Վերջին շրջանում մի կարեւոր գաղափար է ուղեղումս՝ ժողովուրդը կարող է կորցնել շատ բան, կարող է նոյնիսկ յայտնուել պատմական ծանր փորձութիւնների առաջ, բայց եթէ կորցնի իր ինքնութիւնը, արժեհամակարգը, հայրենիքի գիտակցումն ու ապագայի հանդէպ հաւատը, ապա կը կորցնի նաեւ վերականգնուելու իր կարողութիւնը: Այն ելակէտով, որ դրա առանցքային գաղափարը ոչ թէ «անհատը կարեւոր չէ, հայրենիքն է կարեւոր» հակադրութիւնը, այլ՝ անհատը կարող է լիարժէքօրէն իրացուել միայն այն դէպքում, երբ ունի պահպանուած հայրենիք, իսկ հայրենիքը կարող է պահպանուել միայն այն դէպքում, երբ նրա քաղաքացին գիտակցում է իր պատասխանատուութիւնը: Չերչիլի միտքը, որ «Նրանք, ովքեր անտեսում են պատմութիւնը, դատապարտուած են այն կրկնելու», վաղուց արդէն սովորական ասոյթից վերածուել է մարդկութեան պատմութեան դառը օրինաչափութեան: Պատմութիւնը, սակայն, միայն անցեալի մասին չէ: Այն յիշողութիւն է, զգուշացում, երբեմն՝ դատավճիռ, բայց ամէնից առաջ՝ հնարաւորութիւն՝ հասկանալու, թէ ինչու ենք յայտնուել այնտեղ, որտեղ գտնուում ենք, եւ ինչ ճանապարհով ենք շարժուելու վաղը:

Երգիծանկար՝ Թոթոյի, յատուկ «Պայքար»ին

Երրորդ հազարամեակ հայ ժողովուրդը մուտք գործեց մեծ յոյսերով: Դարաւոր դեգերումներից, կորուստներից ու զրկանքներից յետոյ վերագտել էր անկախ պետականութիւնը, ազատագրել երկրի մի մասը, վերականգնել ազգային արժանապատուութեան այն զգացումը, որը երկար ժամանակ կարծես մոռացութեան էր մատնուած: Թուում էր՝ պատմութեան անիւը վերջապէս շրջուել է մեր օգտին, եւ եկել է ազգային վերազարթօնքի, ինքնակազմակերպման ու ստեղծագործ աշխատանքի ժամանակը: Մենք այլեւս միայն պատմութեան զոհը չէինք, այլեւ սեփական պատմութիւնը կերտելու հնարաւորութիւն ունեցող ժողովուրդ: Բայց հնարաւորութիւնը դեռեւս ձեռքբերում չէ: Անկախութիւնը կարելի է նուաճել, պետականութիւն կարելի է հռչակել, տարածքներ կարելի է ազատագրել, սակայն այդ ամէնը պահպանելու համար անհրաժեշտ է շատ աւելի բարդ մի բան՝ ազգային գիտակցութիւն, պետական մտածողութիւն, միասնական նպատակ եւ բարոյական ամուր յենարան:

Համակարգային վերափոխումները յաճախ քանդում են հին կառոյցները եւ մարդկանց կանգնեցնում արժէքային ընտրութեան առաջ: Կենսունակ ժողովուրդները կարողանում են այդ փոթորիկների միջով անցնել եւ չկորցնել իրենց դիմագիծը: Նրանք չեն հրաժարւում իրենց պատմութիւնից, չեն արհամարհում իրենց անցեալը եւ չեն շփոթում հին սխալներից ազատուելու անհրաժեշտութիւնը սեփական արմատներից հրաժարուելու հետ: Տարիներ առաջ ազգային արժէքների վերածնութեան այդ բացառիկ հնարաւորութիւնը մթագնուեց տգիտութեան ու չարափառութեան պատճառով: Հոկտեմբերի 27-ը դարձաւ այդ բարոյական ու քաղաքական անկման ամենասարսափելի վկայութիւններից մէկը: Դա միայն գործիչների սպանութիւն չէր: Դա հարուած էր նորանկախ պետութեան ապագային, ազգային համերաշխութեանը եւ այն յոյսին, որ անկախութիւնը մեզ հնարաւորութիւն կը տայ սեփական ուժերով կառուցելու մեր տունը: Սակայն ցաւօք, պատմութիւնը մեզ չսովորեցրեց այնքան, որքան անհրաժեշտ էր: Այսօր էլ շարունակում ենք իրար մեղադրել, վիրաւորել, երբեմն նաեւ հաշուեհարդարի դիմել: Ազգային ժողովում աթոռներով իրար հարուածող քաղաքական գործիչները կարծես մոռացել են, որ իրենք ներկայացնում են ժողովրդն ու պետութեան շահերը: Ի հարկէ, խորհրդարանում կարող են լինել սուր հակասութիւններ, բուռն վէճեր, նոյնիսկ անհաշտ գաղափարական պայքար: Դա ժողովրդավարութեան բնական բաղադրիչն է: Բայց երբ քաղաքական բանավէճը վերածւում է «Արա՛, դու ես», «Արա՛, պապադ է» մակարդակի փոխադարձ մեղադրանքների, արդէն գործ ունենք ոչ թէ քաղաքական մշակոյթի, այլ դրա բացակայութեան հետ: Խորհրդարանը փողոց չէ, իսկ քաղաքական գործիչը՝ պատահական անցորդ: Այն պետութեան քաղաքական մտքի եւ պատասխանատուութեան կենտրոնն է: Այնտեղ պէտք է վիճեն երկրի ապագայի, անվտանգութեան, տնտեսութեան, կրթութեան, արդարութեան, արտաքին քաղաքականութեան շուրջ: Թող հակասութիւնները լինեն խորքային, թող ընդդիմախօսները լինեն անհաշտ, բայց թող այդ անհաշտութիւնը ծնուի գաղափարներից, ոչ թէ անձնական թշնամանքից: Մեր երկրի առջեւ ծառացած խնդիրները չափազանց լուրջ են նման մանկամիտ բախումների համար: Անվտանգութիւնը չի կարող լինել միայն իշխանութեան օրակարգը, ինչպէս որ իշխանափոխութիւնը չի կարող լինել ընդդիմութեան միակ քաղաքական նպատակը: Պետականութիւնը բոլորիս ընդհանուր տունն է, եւ այդ տան ամրութիւնը չի կարող կախուած լինել միայն այն բանից, թէ ով է այսօր զբաղեցնում իշխանական աթոռը:

Իշխանութիւնն ու ընդդիմութիւնը կարող են եւ պարտաւոր են ունենալ տարբեր պատկերացումներ Հայաստանի ապագայի մասին: Բայց այդ տարբերութիւնները չպէտք է վերածուէն պետութեան գոյութեան հարցում փոխադարձ անպատասխանատուութեան: Հայաստանին անհրաժեշտ են պետականամէտ, փրոֆէսիոնալ, ազգային շահը գիտակցող քաղաքական ուժեր, որոնք կը հասկանան՝ իշխանութեան գալն ու իշխանութիւնը պահելը նպատակ չեն, այլ պետութեանը ծառայելու միջոցներ: Իսկ ինչու՞ ենք մենք այսքան հեշտութեամբ մոռանում ընդհանուրը եւ յամառօրէն կառչում մասնաւորից: Երեւի, որ մեր պատմութեան խորքային ողբերգութիւններից է, որ յաճախ անհատական կամ խմբային շահը գերադասել ենք ազգային ընդհանրական շահից: Անձնական յաւակնութիւնը աւելի կարեւոր համարել, քան հայրենիքի ապագան: Եւ այդպէս՝ փոքր յաղթանակների հետեւից վազելով, յաճախ կորցրել ենք մեծը: Քանզի պատմական իրականութիւնը թողած՝ ցանկացած յիմարութեան հաւատալու բարդոյթ ունենք: Եւ ցաւը նրանում է, որ այդ բարդոյթներով տառապող բթամիտ մոլորեալները ժամանակ առ ժամանակ կարողանում են յայտնուել իշխանութեան ղեկին եւ հերթական ողբերգութիւնը բերել մեր ժողովրդի գլխին:

Չորրորդ դարից սկսած՝ մի վտանգ մշտապէս ուղեկցել է մեզ՝ ընդհանուր շահը մասնաւոր շահին ստորադասելու գայթակղութիւնը: Խօսքը մեր պատմական փորձից բխող այն ցաւալի իրողութեան մասին է, որ ազգային միասնութիւնը յաճախ գիտակցել ենք միայն այն ժամանակ, երբ կորուստն արդէն անշրջելի է դարձել: Երբ հայրենիքը դարձրել ենք քաղաքական սակարկութեան առարկայ, նրա ճակատագիրը՝ անձնական յաւակնութիւնների իրականացման միջոց: Չենք հասկացել, որ հայրենիքը սովորական արժէք չէ, որը կարելի է ժամանակաւորապէս մի կողմ դնել՝ յանուն ինչ-որ նպատակի: Այլ այն հիմքը, որի վրայ գոյութիւն ունեն մնացած բոլոր արժէքները: Ի՞նչ է մնում այն մարդուց, որն ունի ամէն ինչ, բայց չունի իր տունը: Ի՞նչ է մնում այն ժողովրդից, որը կարողանում է հպարտանալ իր անցեալով, բայց չի կարողանում պաշտպանել իր ներկան ու կերտել ապագան, պարզից էլ պարզ է:

Արդէն դարեր շարունակ հայը ստիպուած է եղել օտար ափերում տուն փնտռել, օտար հողի վրայ իր խաչը տնկել, օտար երկնքի տակ աղօթել: Սփիւռքը մեր պատմութեան բացառիկ երեւոյթներից է: Մեր գոյատեւման, ստեղծագործ ուժի, մշակութային դիմադրութեան եւ ազգային ինքնութեան պահպանման վկայութիւնն է: Սփիւռքի հայը երբեք չպէտք է դիտուի որպէս հայրենիքից հեռացած կամ հայրենիքին պակաս ծառայած հայ: Նրա վաստակը, զոհողութիւնն ու նուիրումը մեր ազգային պատմութեան անբաժանելի մասն են: Բայց մի բան է հարկադրաբար հայրենիքից հեռանալը, մէկ այլ բան՝ սեփական հայրենիքի նկատմամբ պատասխանատուութիւնից հրաժարուելը: Մի բան է օտար երկրում յաջողութեան հասնելը, մէկ այլ բան՝ սեփական երկրի թուլացմանն անտարբեր նայելը: Մեր ազգային խնդիրը ոչ թէ աշխարհով մէկ տրածուած հայութեանը հայրենիք վերադառնալ պարտադրելն է, այլ այնպիսի Հայաստան ունենալը, որտեղ հայը կը ցանկանայ ապրել, իր զաւակներին մեծացնել եւ իր ապագան կապել հայրենիքի հետ: Հայրենիքը միայն տարածք չէ: Այն յիշողութիւն է, լեզու, մշակոյթ, պատմութիւն, ընտանիք, գերեզմաններ, եկեղեցիներ, դպրոցներ, քաղաքներ ու գիւղեր: Բայց այդ ամէնը կենդանի է միայն այն ժամանակ, երբ կայ մարդ, որն իր ներկայութեամբ, աշխատանքով ու պատասխանատուութեամբ պահպանում է այդ ամէնը:

Տեղին է ասուած՝ «Ամէն ինչ կարող ես կորցնել, միայն քեզ մի՛ կորցրու»: Այս միտքը վերաբերում է ոչ միայն անհատին, այլեւ ամբողջ ժողովրդին: Մի՛ կորցրու քեզ անյաջողութիւններից, վատ լուրերից, ապագայի հանդէպ վախից, ուրիշների սխալ որոշումներից: Մի՛ թող, որ վախը դառնայ քո վարքագծի գլխաւոր շարժիչ ուժը: Երբեմն հաւատը պէտք է աւելի ուժեղ լինի, քան վախը: Իւրաքանչիւր ժամանակաշրջան ունի իր կուռքերը, որոնց առաջ խոնարհւում են: Երբեմն դրանք իշխանութիւնն են, երբեմն՝ հարստութիւնը, երբեմն՝ պաշտօնը, երբեմն՝ անձնական շահը կամ հասարակական կարծիքը: Եւ ամէն մարդ, ամէն ժողովուրդ կանգնում է ընտրութեան առաջ՝ ծառայե՞լ արժէքներին, թէ՞ դրանց փոխարէն ստեղծուած կուռքերին: Դա յատկապէս կարեւոր է այսօր, երբ սպասելիքները եւ ուրիշների վերաբերմունքից կախուած ինքնագնահատականը խաթարում են մարդու ներքին խաղաղութիւնը: Այսօր մեզ հարկաւոր է ոչ թէ հերթական մեղաւորի որոնումը, այլ մեր հաւաքական սխալների սթափ գնահատումը: Ոչ թէ նոր թշնամանքի քարոզը, այլ պետական ու հասարակական համախմբումը: Ոչ թէ անցեալի իտէալականացումը, այլ նրանից դասեր քաղելու կարողութիւնը: Եւ ամէնից առաջ՝ ազգային այնպիսի արժեհամակարգի վերականգնումը, որտեղ անհատը կարեւոր է, բայց անհատի յաւակնութիւնները չեն կարող գերազանցել հայրենիքի շահը: Կարճ ասած՝ ՀԱՅ ՄԱՐԴ, հայ ժողովուրդ մի՛ կորցրու քեզ եւ քո տունը: Չէ՞ որ առանց տան նոյնիսկ ամենահպարտ թափառականը մնում է թափառական: Իսկ տունը պահելու համար երբեմն անհրաժեշտ է ոչ թէ մեծ ճառ ասել, այլ մի կողմ դնել սեփական ես-ը եւ յիշել, որ մենք բոլորս միայն մէկ հայրենիք ունենք:

Երեւան
2.11.2026

Խմբագրութեան համակարգող՝ Դոկտ. Արշաւիր Կէօնճեան (Մոնթրէալ)
Գործադիր խմբագիր՝ Յակոբ Վարդիվառեան (Նիւ Ջըրզի)

Խմբագրական Կազմ

Յակոբ Աւետիքեան (Երեւան)
Պայծիկ Գալայճեան (Պէյրութ)
Ջաւէն Գրիգորեան (Աթէնք)
Վաչէ Սեմերճեան (Լոս Անճելըս)

Հասցէ

Baikar Association Inc.
755 Mt. Auburn Street
Watertown, MA 02472 U.S.A.
Website: www.baikarweekly.com E-mail: baikarweekly@gmail.com
Tel: 1-201-406-9771 Fax: 1-201-661-8722

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳԱՂԹԵՐՈՒ ԸՆԴՄԷՋԷՆ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՄԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ՝

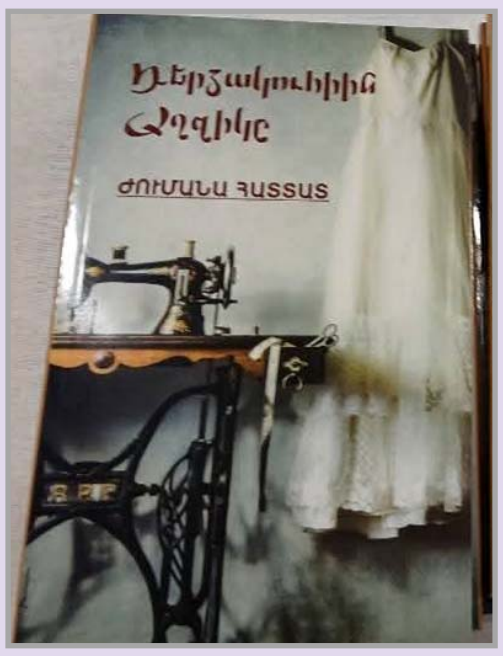
ԺՈՒՄԱՆԱ ՀԱՏՏԱՏԻ

«ԴԵՐՁԱԿՈՒՀԻԻՆ ԱՂՋԻԿԸ» ՎԷՊԻՆ ՄԷՋ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ՊԱՅԾԻԿ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

2021 Յունիս 1-էն ի վեր, Երեւանի մէջ հիմնադրուած «Յառաջ» մշակութային կեդրոնը, որուն գործունէութիւնը կ՚ընդգրկէ գեղարուեստական, գրական եւ կրթական զանազան ծրագիրներ, իր առաքելութեան առանցքը դարձուցած է արեւմտահայ ընթերցասէրներու համախմբումը՝ հայ գրականութեան շուրջ երկխօսութիւն ծաւալելու, գաղափարներ փոխանակելու եւ գրական կամուրջներ ստեղծելու նպատակով:

Այս առաքելութեան ծիրէն ներս, 2 Նոյեմբեր 2026-ին, Երեւանի «Յառաջ» արեւմտահայերէնի կեդրոնի տնօրէնութիւնը կազմակերպած էր լիբանանցի գրող, բանաստեղծ եւ հրապարակագիր Ժումանա Հատտատի «Դերձակուհիին աղջիկը» վէպին նուիրուած գրական քննարկման երեկոյ մը՝ գիրքին արեւմտահայերէն թարգմանիչ Պայծիկ Գալայճեանի ներկայութեամբ:

Հանդիպումը համախմբած էր գրասէր հասարակութիւն մը, որուն մաս կը կազմէին նաեւ սուրիահայ, ֆրանսահայ եւ պոլսահայ համայնքներու ներկայացուցիչներ: Ներկաներուն մեծամասնութիւնը արդէն ծանօթացած էր վէպին բովանդակութեան, ինչ որ քննարկման ընթացքին առիթ տուաւ աւելի խորքային անդրադարձներու եւ մտքերու կենդանի փոխանակման:

Երեկոյին բացումը կատարեց կեդրոնի մշակութասէր տնօրէնուհի տիկին Անի Բրդոյեան: Գիրքին ներկայացումէն ետք, ան անդրադարձաւ հեղինակին եւ թարգմանիչին կենսագրական ուղիներուն՝ ներկաներուն ծանօթացնելով անոնց գրական գործունէութեան կարեւոր հանգրուանները:

Ապա, խոր ապրումով եւ գեղարուեստական զգայնութեամբ, վէպէն հատուածներ ընթերցուեցան մանկագիր տիկին Այտա Մինասեանի եւ Մայտա Պոշկէզէնեանի կողմէ: Ընթերցումները ներկաները հաղորդակից դարձուցին վէպին ներքին աշխարհին եւ սերունդէ սերունդ փոխանցուող ապրումներուն:

«Յառաջ» մշակութային կեդրոնի այս նախաձեռնութիւնը կարեւոր քայլ մըն էր նաեւ արեւմտահայերէնի կենդանի ներկայութիւնը Հայաստանի մշակութային կեանքին մէջ ամրապընդելու եւ արեւմտահայ ու արեւելահայ ընթերցողներուն միջեւ գրական երկխօսութեան նոր տարածքներ բանալու ուղղութեամբ:

Գրականութիւնը կը շարունակէ մնալ այն անտեսանելի կամուրջը, որուն վրայով Արեւելքն ու Արեւմուտքը, Հայրենիքն ու Սփիւռքը կը հանդիպին՝ մէկ լեզուի, մէկ յիշողութեան եւ մէկ մշակութային ժառանգութեան շուրջ:

Կան պատմութիւններ, որոնք կը պատկանին մէկ ընտանիքի, բայց իրենց մէջ կը խտացնեն ամբողջ ժողովուրդներու ճակատագիրը:

Կան նաեւ ցաւեր, որոնք իրենց ծագումով կը պատկանին որոշակի ազգի մը, սակայն ժամանակի ընթացքին կը դառնան համամարդկային յիշողութեան անջնջելի էջեր:

Լիբանանցի գրող, բանաստեղծ եւ իրաւապաշտպան Ժումանա Հատտատի «Դերձակուհիին Աղջիկը» *(Bint Al-Khayyat)* վէպը այս երկու իրականութիւններուն հանդիպման կէտերէն մէկն է:

Աւելի քան մէկ դարու պատմական իրադարձութիւններու ընդմէջէն անցնող վէպը կը ներկայացնէ չորս սերունդներու կիներու ճակատագիրը՝ Հայոց ցեղասպանութենէն մինչեւ Պաղեստինի Նաքպան, Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմն ու Սուրիոյ նորագոյն ողբերգութիւնները:

Չորս կին, չորս սերունդ, չորս տարբեր ազգային պատկանելիութիւններ, բայց մէկ ընդհանուր ճակատագիր՝ պատերազմին, բռնութեան, տեղահանութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան համար մղուող պայքարին դէմ:

Այս պատմութեան առաջին ձայնը հայ կնոջ ձայնն է՝ Սիրունիկը: Անոր միջոցով կը բացուի այն ողբերգական էջը, որ հայ ժողովուրդին համար միայն անցեալի յիշատակ մը չէ, այլ սերունդէ սերունդ փոխանցուած ազգային յիշողութիւն եւ ինքնութեան անբաժանելի մաս:

Այնթապէն Հալէպ. ցեղասպանութենէն ծնած գաղթի ճանապարհը

Սիրունի ճակատագիրը կը սկսի Այնթապէն՝ Հայոց ցեղասպանութեան տարիներուն: Կոտորածները, բռնի տեղահանութիւնը եւ մահուան անապատային ճանապարհները կը խլեն անոր մանկութիւնը, ընտանիքը եւ հայրենի տան ապահովութիւնը: Ան կը դառնայ այն հազարաւոր հայ կիներէն մէկը, որոնք, կորսնցնելով գրեթէ ամէն ինչ, ստիպուած եղան կառչիլ կեանքի վերջին թելէն:

Հալէպը կը դառնայ անոր փրկութեան առաջին հանգրուանը: Այդ քաղաքը հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ միայն ապաստան մը չէր. ան վերածուեցաւ ազգային վերակազմաւորման կարեւոր կեդրոնի մը, ուր ցեղասպանութենէն մազապուրծ հայերը փորձեցին վերագտնել իրենց կեանքի բնականոն ընթացքը, վերակառուցել ընտանիքները եւ պահպանել լեզուն, մշակոյթն ու հաւաքական յիշողութիւնը:

Սիրունի պատմութիւնը, այս իմաստով, դուրս կու գայ անհատական ողբերգութեան սահմաններէն: Ան կը խորհրդանշէ հայ կնոջ այն սերունդը, որ մահուան դիմաց ընտրեց կեանքը, կործանումին դիմաց՝ շարունակութիւնը, եւ արմատախիլ ըլլալով հանդերձ՝ իր ինքնութիւնը չկորսնցուց:

Հալէպէն Երուսաղէմ - Լիբանան. արմատներու որոնում

Ընտանիքին ճանապարհը կը շարունակուի դէպի Երուսաղէմ: Նոր միջավայրի մէջ կեանք մը կառուցելու փորձը կը դառնայ գոյատեւման նոր էջ մը: Դերձակութիւնը կը վերածուի ընտանիքի ապրուստի միջոցին, բայց նաեւ արհեստի մը, որուն մէջ կը խտանան յիշողութիւնը, ժառանգութիւնը եւ սերունդներու կապը:

Դերձակին ասեղն ու թելը այս վէպին մէջ պարզ առարկաներ չեն: Անոնք կը խորհրդանշեն քանդուածը վերականգնելու, պատռուածը կարելու եւ կորսուած ամբողջութիւնը վերստեղծելու մարդկային կամքը:

Սակայն Մերձաւոր Արեւելքի պատմութիւնը կրկին կը միջամտէ անհատական կեանքին: 1948-ի Նաքպան՝ պաղեստինեան մեծ աղէտը, նոր տեղահանութիւն մը կը պարտադրէ ընտանիքին: Սիրունի ժառանգորդներուն համար Երուսաղէմը այլեւս ապահով տուն մը չէ, այլ կորսուած աշխարհի մը յիշատակ:

1948-ի իրադարձութիւնները վէպին մէջ կը բանան պատմական եւ մարդկային զուգահեռ մը: Հայ ժողովուրդը տակաւին իր ցեղասպանութեան հետեւանքներուն հետ կը փորձէր վերականգնել իր կեանքը, երբ պաղեստինցի ժողովուրդը եւս կը դիմագրաւէր զանգուածային տեղահանութեան եւ հայրենի հողէն զրկուելու ողբերգութիւնը:

Այս զուգահեռը վէպին կարեւորագոյն համամարդկային շերտերէն մէկն է: Ան չի միտիր տարբեր ժողովուրդներու պատմական փորձառութիւնները նոյնացնելու, այլ կը բացայայտէ անոնց միջեւ գոյութիւն ունեցող մարդկային ընդհանրութիւնը՝ տունի կորուստը, արմատախիլ ըլլալը, վերադարձի կարօտը եւ ինքնութիւնը պահպանելու պայքարը:

Պաղեստինցի Մեյսանի կերպարին ընդմէջէն կը հնչէ հայրենի հողին հանդէպ անխախտ կապը: Անոր համար տունը պարզապէս պատեր ու տանիք չէ, այլ յիշողութիւն, ժառանգութիւն եւ պատկանելիութիւն:

Հայկական գաղթականութիւնը եւ պաղեստինեան տեղահանութիւնը տարբեր պատմական իրողութիւններ են, բայց երկուքին մէջ ալ տունի գաղափարը կը գերազանցէ աշխարհագրական սահմանները եւ կը դառնայ ինքնութեան հարց:

Պէյրութ. ապաստան մը, որ դարձաւ պատմութեան խաչմերուկ

Ընտանիքին ճամբան կը շարունակուի դէպի Լիբանան՝ Պէյրութ:

Քաղաք մը, որ իր բազմամշակութային նկարագիրով, մտաւորական կեանքով եւ բաց միջավայրով դարձած էր Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն հանդիպման կարեւոր կեդրոններէն մէկը:

Պէյրութը հայութեան համար ալ, միայն բնակութեան վայր մը չէ եղած:

Ան Սփիւռքի վերակազմաւորման, կրթական ու մշակութային կեանքի զարգացման եւ ազգային կազմակերպուածութեան կարեւոր օճախներէն մէկը դարձած է:

Այստեղ հայը իր ազգային ինքնութիւնը պահպանած է՝ միաժամանակ մասնակցելով Լիբանանի հասարակական, մշակութային եւ մտաւորական կեանքին:

Վէպին մէջ, սակայն, Պէյրութը վերջնական խաղաղութեան խոստում չի դառնար: 1975-ին բռնկած Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմը կը ցնցէ ընտանիքի յաջորդ սերունդը: Լիբանանցի Շիրինի ճակատագիրը կը մարմնաւորէ այն ժողովուրդին ցաւը, որ իր սեփական հայրենիքին մէջ կը ստիպուի դիմագրաւել պառակտում, բռնութիւն եւ անորոշութիւն:

Եւ այսպէս, ընտանիքին գաղթի պատմութիւնը կը շարունակուի նաեւ այն հողին վրայ, որուն մէջ անոնք յոյս ունեցած էին գտնելու իրենց վերջին հանգրուանը:

Սուրիա. նոր սերունդ, նոր պատերազմ, նոյն մարդկային ցաւը

Վէպին չորրորդ սերունդը՝ սուրիացի Ժամիլէն, պատմութիւնը կը հասցնէ ժամանակակից Մերձաւոր Արեւելքի ողբերգութիւններուն: Սուրիոյ պատերազմը եւ ծայրայեղական բռնութիւնները դարձեալ կը վերածեն մարդկային կեանքը գոյատեւման պայքարի:

Այս չորս կիներուն ազգային պատկանելիութիւնները տարբեր են՝ հայ, պաղեստինցի, լիբանանցի եւ սուրիացի: Սակայն անոնց ճակատագիրները կը միանան նոյն հարցումին շուրջ. ինչպէ՞ս կարելի է շարունակել ապրիլ, երբ պատմութիւնը շարունակաբար կը խլէ մարդուն տունը, ապահովութիւնը եւ ապագայի հանդէպ հաւատքը:

Վէպին ուժը հոն է, որ ան ընթերցողին առջեւ չի դներ միայն պատերազմի քաղաքական կամ պատմական պատկերը: Ան կը մտնէ մարդկային հոգիին խորքը՝ բացայայտելու համար պատերազմի անտեսանելի հետեւանքները, որոնք յաճախ կը շարունակուին նաեւ հրադադարէն եւ զինադադարէն շատ ետք:

Սփիւռքահայու յիշողութիւնը՝ համամարդկային պատասխանատուութիւն

«Դերձակուհիին աղջիկը» հայ ընթերցողին համար ունի առանձնայատուկ նշանակութիւն: Վէպը կը սկսի հայ կնոջ մը պատմութեամբ, որուն ճակատագիրը Հայոց ցեղասպանութեան հետեւանքով կը կտրուի իր հայրենիքէն եւ կը շարունակուի օտար երկիրներու մէջ:

Սփիւռքահայուն համար այս պատմութիւնը անծանօթ չէ: Անոր մէջ կը վերապրին մեր մեծերուն գաղթի պատմութիւնները, Հալէպի եւ Պէյրութի գաղթակայանները, օտար հողերու վրայ կառուցուած տուները, հայ դպրոցները, եկեղեցիները, մշակութային միութիւնները եւ այն անխոնջ աշխատանքը, որուն շնորհիւ հայը կրցաւ պահպանել իր լեզուն ու ազգային դիմագիծը:

(Շար.ը տեսնել էջ 4)

Լիբանան՝ ամերիկեան զգուշացումներու եւ միջազգային նոր ճնշումներու միջեւ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ԱՐԱ ԲԱՐՄԱՔԵԱՆ

Լիբանան դարձեալ կը գտնուի տարածաշրջանային եւ միջազգային քաղաքական բարդ զարգացումներու կիզակէտին: Ուաշինկթընի զգուշացումները, Իսրայէլի ռազմական պատրաստուածութեան բարձրացումը, Հըզպալլայի եւ Իրանի միջեւ յարաբերութիւններուն վերաբերեալ նոր հարցադրումները, ինչպէս նաեւ ՄԱԿ-ի խաղաղապահ ուժերուն՝ UNIFIL-ի ապագային շուրջ անորոշութիւնը, կը ստեղծեն նոր լարուածութիւն մը՝ առանց այն ատեն իսկ տագնապէն դուրս գալու յստակ հեռանկարի:

ԱՄՆ արտաքին գործոց նախարար Մարքօ Ռուպիոյի կողմէ նախագահ Ժոզէֆ Աունին փոխանցուած պատգամը, ըստ լիբանանեան աղբիւրներու, յստակ զգուշացում մը կը պարունակէ. եթէ Հըզպալլա վերսկսի Իրանի ռազմական կամ քաղաքական աջակցութեան գործօն դառնալ, Իսրայէլ անպատասխան պիտի չձգէ այդ զարգացումը: Աւելին, կը նշուի, թէ իսրայէլեան ռազմական գործողութիւնները կրնան ընդարձակուիլ Լիբանի գետէն հարաւ գտնուող շրջաններուն սահմաններէն անդին՝ ընդգրկելով նաեւ գետէն հիւսիս գտնուող տարածքներ:

Ըստ «Լիպանոն 24»-ի հաղորդումներուն՝ հաւանական թիրախներու շարքին կը յիշատակուին Սայտա-Զահրանիի շրջանի գիւղերը, Պէյրութի հարաւային արուարձանները եւ մայրաքաղաքի որոշ շրջաններ: Այս զարգացումները աւելի մտահոգիչ կը դառնան, երբ նկատի ունենանք, որ իսրայէլեան «Մաարիֆ» պարբերականը կը հաղորդէ բանակին բարձր պատրաստուածութեան վիճակին եւ Իրանի կողմէ հաւանական հարուածի մը դիմագրաւելու նպատակով պահեստազօրի զօրահաւաքի ծրագրերուն մասին:

Միւս կողմէ, խորհրդարանի նախագահ Նեպիհ Պըրրի ամերիկեան պատգամը փոխանցած է Հըզպալլային, որ միջնորդներու միջոցով պատասխանած է, թէ Իրանը իր աջակցութեան կարիքը չունի: Այս պատասխանը, սակայն, չի փարատեր այն մտահոգութիւնը, թէ Ուաշինկթընի եւ Թեհրանի միջեւ բանակցութիւններու ձախողման պարագային Լիբանան կրնայ դարձեալ վերածուիլ տարածաշրջանային առճակատման թատերաբեմի:

Նոյն ժամանակ, Տահր էլ Պայտարի մէջ առգրաւուած պայթուցիկ նիւթերու գործը կը շարունակէ ներքին քաղաքական լարուածութիւն ստեղծել: Զինուորական դատարանի կառավարական ներկայացուցիչը ամբաստանած է 13 անձեր՝ բացայայտելով նաեւ «Ապու Հայտար» ծածկանունով ճանչցուած անձին ինքնութիւնը՝ Ապտէլ Մութալլէպ Նասսար, որ եղած է ուղեկցող ինքնաշարժին վարորդը: Այս գործին առնչութեամբ Լիբանանեան Ուժեր կուսակցութեան նախարարները կը շարունակեն պոյքոթել նախարարական նիստերը՝ պահանջելով հարցը փոխանցել Արդարադատութեան Բարձրագոյն Խորհուրդին:

Սակայն Լիբանանի առջեւ ծառացած մարտահրաւէրները չեն սահմանափակուիր միայն Հըզպալլայի եւ Իսրայէլի միջեւ լարուածութեամբ: Աւելի խորքային մտահոգութիւն մը կը վերաբերի ՄԱԿ-ի խաղաղապահ ուժերուն՝ UNIFIL-ի ապագային եւ անոր փոխարինող անվտանգային կառոյցի մը ձեւաւորման:

UNIFIL-Ի ԱՊԱԳԱՆ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Լիբանանի հարաւը տեղակայուած ՄԱԿ-ի ժամանակաւոր խաղաղապահ ուժերուն՝ UNIFIL-ի առաքելութիւնը կ՛աւարտի 31 Դեկտեմբեր 2026-ին: Մինչ այդ, միջազգային շրջանակները տակաւին չեն յաջողած համաձայնութեան մը հասնիլ անոր փոխարինող ուժի կամ մեխանիզմի շուրջ:

Ուաշինկթընը, որ դէմ է UNIFIL-ի առաքելութեան երկարաձգման, այժմ կը քննարկէ այլընտրանքային տարբերակ մը՝ հարաւային Լիբանանի մէջ հսկողութեան եւ հետախուզական աշխատանքներու իրականացումը մասնաւոր ընկերութիւններու վստահելու գաղափարը: Այս առաջարկը, որուն նախատիպը օգտագործուած է Իրաքի մէջ ամերիկեան ներկայութեան տարիներուն, կը նախատեսէ արբանեակային պատկերներու վերլուծութիւն, զգայականներու, անօդաչու սարքերու եւ տեղեկատուութեան համադրման համակարգերու կիրարկում՝ ամերիկեան ղեկավարութեան եւ վերահսկողութեան ներքոյ:

Սակայն Պէյրութ այս առաջարկին դէմ արտայայտուած է: Լիբանանեան պաշտօնական շրջանակներ, ըստ «Ալ Մոնթոն» պարբերականին, իրենց մերժումը արդէն փոխանցած են ամերիկեան կողմին՝ շեշտելով, որ երկիրը չի կրնար ընդունիլ միջազգայնօրէն հաստատուած շրջանակներէն դուրս գործող մասնաւոր ընկերութիւններու ներկայութիւնը:

Զինուորական փորձագէտ, զօրավար Պահաա Հալալ հարցին մէջ կը տեսնէ աւելի խորքային վտանգ մը: Անոր համաձայն՝ խնդիրը միայն հսկողութեան արհեստագիտական միջոցներու գործածութիւնը չէ, այլ՝ հաւաքագրուած տեղեկութիւններուն սեփականատիրութիւնը եւ անոնց մեկնաբանութեան ու օգտագործման իրաւունքը: Այլ խօսքով՝ ո՞վ պիտի տնօրինէ այդ տեղեկութիւնները, ո՞վ պիտի որոշէ, թէ որոշ տեղաշարժ մը ինչպիսի՞ անվտանգային նշանակութիւն ունի, եւ ո՞վ պիտի պատասխանատու ըլլայ այդ որոշումներուն հետեւանքներուն համար:

Հալալ բանակցութիւններու որեւէ գործընթացի համար կը ներկայացնէ եօթը պայմաններ՝ որոնց առանցքային կէտերէն են լիբանանեան պետութեան բացայայտ համաձայնութիւնը եւ մասնաւոր ընկերութիւններուն գործադիր կամ պարտադրող լիազօրութիւններ չտրամադրելը:

Այս առաջարկը միակ տարբերակը չէ, որ ներկայիս քննարկման սեղանին վրայ է: Կը խօսուի նաեւ ֆրանս-իտալական համագործակցութեամբ նոր ուժ մը կազմաւորելու կարելիութեան մասին, թէեւ անոր կազմին, թիւին եւ գործունէութեան ժամանակացոյցին վերաբերեալ յստակութիւն տակաւին չկայ: Միաժամանակ, Ժըպրան Պասիլ առաջարկած է հինգ երկիրներու մասնակցութեամբ միջազգային ուժի մը ստեղծումը:

ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԵՆԷՆ ԱՆԴԻՆ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԱՔԱՐԸ

Այս բոլոր զարգացումները մէկ հիմնական հարցումի շուրջ կը համախմբուին. արդեօք Լիբանան պիտի կարենա՞յ պահպանել իր պետական ինքնիշխանութիւնը եւ իրաւասութիւնը՝ իր տարածքին անվտանգութեան վերաբերեալ որոշումներ կայացնելու մէջ:

UNIFIL-ի առաքելութեան աւարտը միայն խաղաղապահ ուժի մը հեռանալու հարց չէ: Անիկա կը բանայ նոր փուլ մը, ուր միջազգային ուժերու, տարածաշրջանային դերակատարներու եւ լիբանանեան պետութեան շահերը կըրնան բախիլ իրարու: Իսկ եթէ փոխարինող որեւէ կառոյց գործէ առանց պետական լիակատար վերահսկողութեան, Լիբանանի ինքնիշխանութեան հարցը կրնայ աւելի խորանալ:

Այսօր Լիբանան պէտք ունի ոչ թէ նոր արտաքին խնամակալութեան կամ մասնաւոր կառոյցներու միջոցով անվտանգութեան վերահսկողութեան, այլ՝ զօրաւոր պետական հաստատութիւններու, անկախ որոշումներ կայացնելու կարողութեան եւ ազգային միասնականութեան:

Երկիրը պէտք չէ դառնայ ո՛չ Ուաշինկթընի եւ Թեհրանի մրցակցութեան, ո՛չ ալ Իսրայէլի եւ Հըզպալլայի դիմակայութեան գինը վճարող տարածք: Լիբանանի անվտանգութիւնը չի կրնար կառուցուիլ միայն արտաքին սպառնալիքներու եւ միջազգային ճնշումներու տրամաբանութեամբ: Անոր հիմքը պէտք է ըլլայ պետութեան գերիշխանութիւնը, բանակին լիազօրութիւններու ամրապնդումը եւ ազգային որոշումներու վերադարձը պետական հաստատութիւններուն:

Որովհետեւ Լիբանանի հարաւին ապագան միայն սահմանային անվտանգութեան հարց չէ. անիկա Լիբանանի ամբողջականութեան, անկախութեան եւ պետական գոյութեան երաշխիքն է:

Պէյրութ

«ԴԵՐՁԱԿՈՒՀԻԻՆ ԱՂՋԻԿԸ»

(Շարունակուած 3-րդ էջէն)

Սակայն Սփիւռքի յիշողութիւնը միայն սեփական ցաւը պահպանելու պարտականութիւն մը չէ: Ան նաեւ ուրիշ ժողովուրդներու տառապանքը հասկնալու եւ անոնց մարդկային իրաւունքներուն նկատմամբ զգայուն ըլլալու պատասխանատուութիւն մըն է:

Հայ ժողովուրդը, որ ինքզինք վերակառուցած է ցեղասպանութենէն եւ տեղահանութենէն ետք, լաւ կը հասկնայ, թէ ինչ կը նշանակէ տուն կորսնցնել, օտարութեան մէջ նոր կեանք ստեղծել եւ սերունդներու յիշողութեան ընդմէջէն պահպանել հայրենիքի գաղափարը:

Այս գիտակցութիւնը, սակայն, մեզ պէտք է առաջնորդէ դէպի համերաշխութիւն, ոչ թէ ցաւերու մրցակցութիւն: Ոչ մէկ ժողովուրդի ողբերգութիւնը կը նուազեցնէ միւսին ցաւը: Յիշողութիւնը իր իսկական արժէքը կը ստանայ այն ատեն, երբ ան կը դառնայ արդարութեան, խաղաղութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան պաշտպանութեան հիմք:

Ասեղն ու թելը՝ սերունդներու շարունակականութեան խորհրդանիշ

Վէպին խորքային խորհրդանիշը դերձակուհիին արհեստն է: Ասեղը եւ թելը, որոնք ընտանիքի պատմութեան ընթացքին կը փոխանցուին սերունդէ սերունդ, կը դառնան մարդկային յարատեւութեան պատկեր:

Կեանքը երբեմն կը պատռուի պատերազմներու հարուածներով, ընտանիքներ կը բաժնուին, հայրենիքներ կը հեռանան մարդոցմէ, իսկ յիշողութիւնները կը ծանրանան նոր սերունդներու ուսերուն: Բայց մարդը կը շարունակէ կարել, վերանորոգել, կառուցել եւ յուսալ:

Այս խորհրդանիշը յատկապէս մօտ է սփիւռքահայ իրականութեան:

Մեր պատմութեան թելերը եւս անցած են սերունդներու ձեռքերով:

Մեր մեծերը պահպանեցին լեզուն, մեր ծնողները փոխանցեցին յիշողութիւնը, իսկ այսօրուան սերունդներուն պարտականութիւնն է այդ ժառանգութիւնը վերածել ապագայի տեսլականի:

Մէկ ընտանիքի պատմութենէն՝ ամբողջ մարդկութեան պատգամ

Ժումանա Հատտատի «Դերձակուհիին աղջիկը» ի վերջոյ մէկ ընտանիքի պատմութեան սահմանները կը գերազանցէ: Ան կը դառնայ մարդկային յիշողութեան եւ վերապրումի վկայութիւն մը, ուր հայկական, պաղեստինեան, լիբանանեան եւ սուրիական ճակատագիրները կը հանդիպին նոյն պատմական տարածքին մէջ:

Ան մեզի կը յիշեցնէ, որ հայրենիքը միայն ծննդավայր մը չէ, այլ լեզու, յիշողութիւն, մշակոյթ, ընտանեկան պատմութիւն եւ պատկանելիութեան զգացում:

Հայ գաղթականը ուր որ գնաց, իր հետ տարաւ ոչ միայն իր ունեցածը, այլեւ այն ամէնը, ինչ կորսնցուցած է: Եւ որ նոր տուն մը կառուցելը երբեք չի նշանակեր մոռնալ հինը:

Սփիւռքահայ ընթերցողին համար այս վէպը նաեւ հայելային անդրադարձ մըն է սեփական պատմութեան:

Ան կը մղէ մեզ վերադառնալու մեր նախնիներու անցած ճանապարհին, բայց միաժամանակ՝ մեր պատմական փորձառութիւնը բանալու դէպի ուրիշ ժողովուրդներու ցաւը եւ մարդկութեան ընդհանուր արժէքները:

Որովհետեւ ժողովուրդ մը մեծ չէ միայն իր վերապրած ողբերգութիւններով, այլեւ այն մարդկային գիտակցութեամբ, զոր կը զարգացնէ այդ փորձառութիւններէն ետք:

Եւ թերեւս վէպին ամէնէն խորունկ պատգամը հոն է.

կարելի չէ փոխել անցեալը,

կարելի չէ վերադարձնել կորսուած տուները,

բայց կարելի է մերժել ատելութեան ժառանգութիւնը

եւ նոր սերունդներուն փոխանցել աւելի արդար, խաղաղ ու մարդասիրական աշխարհի մը տեսլականը:

Դերձակուհիին թելը կը շարունակէ անցնիլ սերունդէ սերունդ:

Անիկա այլեւս միայն մէկ ընտանիքի պատմութիւնը չէ, այլ բոլոր անոնց պատմութիւնը, որոնք, հակառակ պատմութեան փոթորիկներուն, կը շարունակեն հաւատալ կեանքին, յիշողութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան:

Փարիզի փողոցներուն մէջ կուտակուած դժգոհութիւնը՝ Ընկերային պահանջներէն մինչեւ քաղաքական ճգնաժամ

Յատուկ «ԱՅԳԵԿԱՐ»ին

ՍԱԳՕ ԱՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԴՎԶՈՒՄՆԵՐԸ՝ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Ֆրանսայի մէջ ծաւալած բողոքի շարժումը այլեւս կարելի չէ դիտարկել միայն կրթական համակարգի թերութիւններուն կամ ապրուստի սղութեան դէմ ուղղուած ընդվզումի մը ծիրին մէջ: Փողոց դուրս եկած քաղաքացիներուն պահանջները, իշխանութիւններուն հակազդեցութիւնը եւ ապահովութեան ուժերուն լայնածաւալ տեղակայումը կը բացայայտեն աւելի խորունկ խնդիր մը՝ պետութեան եւ հասարակութեան միջեւ վստահութեան նուազումը:

Երբ ուսանողներու եւ ուսուցիչներու դժգոհութիւնը կը միանայ ընկերային անհաւասարութեան, տնտեսական անապահովութեան եւ քաղաքական ղեկավարութեան դէմ ուղղուած պահանջներուն, հարցը կը դադրի մասնակի բարեփոխումներու անհրաժեշտութեամբ սահմանափակուելէ: Այն կը վերածուի պետական քաղաքականութեան առաջնահերթութիւններուն, ժողովրդավարական ներկայացուցչութեան եւ իշխանութեան նկատմամբ հանրային վստահութեան քննութեան:

Այս իրադարձութիւնները նաեւ աւելի լայն հարցադրումի մը դուռը կը բանան: Արդեօք Եւրոպայի տարբեր երկիրներուն մէջ նկատուող դժգոհութիւնները պարզապէս ներքին ընկերային խնդիրներու հետեւա՞նք են, թէ նաեւ կ՛արտացոլացնեն քաղաքական վերնախաւերուն եւ քաղաքացիներուն միջեւ խորացող տարակարծութիւնը՝ տնտեսական, անվտանգային եւ աշխարհաքաղաքական առաջնահերթութիւններու շուրջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐԸ՝ ԿՐԹԱԿԱՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄ

Անցնող 24 Հոկտեմբերին Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած բողոքի ցոյցերը, ներկայացուած տեղեկութիւններուն համաձայն, համախմբած են հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ: Ներքին գործոց նախարարութեան տուեալներով՝ մասնակիցներուն թիւը հասած է 410 հազարի, որոնցմէ 110 հազարը՝ Փարիզի մէջ: Արհեստակցական միութիւններու գնահատականներով՝ իրական թիւը եղած է աւելի բարձր:

Ցոյցերուն սկզբնական պատճառները կապուած էին հանրային կրթութեան ոլորտի խնդիրներուն՝ դպրոցներու անմխիթար պայմաններուն, ուսուցիչներու պակասին եւ համալսարանական ընդունելութեան համակարգին նկատմամբ դժգոհութեան: Սակայն շարժումը հետզհետէ ընդլայնած է իր պահանջներուն շրջանակը՝ ընդգրկելով ապրուստի սղութիւնը, ընկերային անհաւասարութիւնը եւ նախագահ Էմանուէլ Մաքրոնի քաղաքականութեան դէմ ուղղուած քննադատութիւնը:

Փարիզի մէջ նախատեսուած երթերու կարգ մը ուղիներ արգիլուած կամ սահմանափակուած էին իշխանութիւններուն կողմէ: Նման որոշումներ արձանագրուած էին նաեւ Մոնփելիէի, Ռուանի, Նիսի եւ Լիոնի մէջ: Արգելքները նոր դժգոհութիւն յառաջացուցած էին ցուցարարներուն եւ իրաւապաշտպան շրջանակներուն մօտ՝ բարձրացնելով խաղաղ հաւաքներու ազատութեան հարցը:

Իշխանութիւնները, իրենց կարգին, ամբողջ երկրին մէջ տեղակայած էին աւելի քան 70 հազար ոստիկաններ: Բողոքի ցոյցերուն ընթացքին արձանագրուած կողոպուտներէն, վանտալիզմէն եւ ոստիկանութեան հետ բախումներէն ետք, ապահովական միջոցառումները խստացուած էին: 24 Հոկտեմբերի ցոյցերուն ընթացքին եւս արձանագրուած էին բախումներ, ձերբակալութիւններ եւ արցունքաբեր կազի ու ջրաշիթերու գործածութիւն:

Շարժումին մասնակիցներուն շարքին եղած են ուսանողներ, ուսուցիչներ, բուժքոյրեր, բնապահպաններ եւ արհեստակցական միութիւններու ներկայացուցիչներ: Անոնց կարգախօսները կը վերաբերէին ընկերային արդարութեան, տնտեսական անհաւասարութեան եւ կառավարութեան հրաժարականին:

Միաժամանակ, նախագահ Մաքրոն հանդիպած էր ուսանողական շարժումի ներկայացուցիչներուն հետ եւ խոստացած աւելի մեծ թիւով ուսուցիչներ նշանակել ու վերափոխել համալսարանական ընդունելութեան համակարգը: Սակայն այս խոստումները չէին կասեցուցած բողոքի շարժումը, որուն ներկայացուցիչները պահանջած էին գործնական քայլեր:

Իրադարձութիւններուն քաղաքական նշանակութիւնը կը մեծնայ նաեւ 2027-ի նախագահական ընտրութիւններուն մօտենալուն զուգահեռ: Մաքրոն սահմանադրական սահմանափակումներուն պատճառով չի կրնար երրորդ անընդմէջ պաշտօնավարութեան համար թեկնածու դառնալ: Այս պայմաններուն մէջ ընկերային դժգոհութիւնը կրնայ ազդեցութիւն ունենալ յառաջիկայ ընտրական պայքարին եւ քաղաքական ուժերու յարաբերակցութեան վրայ:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԱՆՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի բողոքի շարժումին կարեւորագոյն հանգամանքը այն է, որ ան սկիզբ առած է որոշակի պահանջներով, բայց հետզհետէ վերածուած է աւելի ընդարձակ քաղաքական դժգոհութեան արտայայտութեան:

Դպրոցներու վիճակը եւ ուսուցիչներու պակասը առաջին հայեացքով կընդգրկեն թուիլ ոլորտային խնդիրներ: Սակայն կրթութիւնը հասարակութեան ապագային հետ ուղղակիօրէն կապուած հարց մըն է: Երբ ընտանիքները կը տեսնեն, որ դպրոցական պայմանները կը վատթարանան, իսկ երիտասարդները կը կասկածին բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու հաւասար հնարաւորութիւններուն, դժգոհութիւնը կը տարածուի նաեւ պետութեան կողմէ իր պարտականութիւնները կատարելու կարողութեան վրայ:

Ապրուստի սղութիւնը այս պատկերին մէջ աւելի կը խորացնէ անապահովութեան զգացումը: Տնտեսական դժուարութիւնները բոլոր խաւերուն վրայ միեւնոյն ձեւով չեն ազդեր: Եկամուտներու անհաւասարութիւնը, կենսական ծախսերու բարձրացումը եւ հանրային ծառայութիւններու որակի անկումը յատկապէս կը ծանրանան այն ընտանիքներուն վրայ, որոնք սահմանափակ միջոցներով կը փորձեն պահպանել իրենց կենսամակարդակը:

Այս պայմաններուն մէջ քաղաքացիներուն դժգոհութիւնը կրնայ ուղղուիլ ոչ միայն կառավարութեան առանձին որոշումներուն, այլեւ ամբողջ քաղաքական համակարգին դէմ: Անոնք կրնան հարց տալ, թէ ընտրութիւններու միջոցով ձեւաւորուած իշխանութիւնը որքանո՞վ կ՛արտացոլացնէ իրենց կարիքները եւ արդեօք քաղաքական որոշումներու կայացման ընթացքին իրենց ձայնը իրական ազդեցութիւն ունի՞ կամ ոչ:

Հետեւաբար, փողոցային ընդվզումը պէտք չէ ինքնաբերաբար նոյնացնել հակաժողովրդավարական դիրքորոշումի մը հետ: Ընդհակառակը, ան կրնայ նաեւ արտայայտել քաղաքացիներուն պահանջը՝ աւելի պատասխանատու, հաշուետու եւ հասարակական կարիքներուն արձագանգող իշխանութեան մը համար:

Սակայն այսպիսի շարժումներուն ապագան կախեալ է նաեւ անոնց կազմակերպուածութենէն եւ պահանջներուն յստակութենէն: Եթէ դժգոհութիւնը չվերածուի քաղաքական հետեւողական պահանջներու, կրնայ աստիճանաբար սպառիլ կամ օգտագործուիլ այն ուժերուն կողմէ, որոնք կը խոստանան արագ լուծումներ՝ առանց անհրաժեշտաբար առաջարկելու իրագործելի քաղաքականութիւն:

(Շարունակելի)

«ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ» ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ.

2025 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ «ՀՈՒՆՁՔԸ»

Թէքէեան կեդրոնի սրահում «Վահան Թէքէեան» ամէնամեայ մրցանակաբաշխութեան «Կերպարուեստ» անուանակարգում ներկայացուած ստեղծագործութիւններ են ցուցադրուած: Յանձնաժողովը դիտել է տարբեր նկարիչների աշխատանքներն ու ընտրել յաղթող ստեղծագործութիւնը, որը Սուրէն Սաֆարեանի «Լութեան ռիթմեր» կտաւն է:

Սուրէն Սաֆարեանն արժանացաւ «Վահան Թէքէեան» մրցանակի:

1992 թուականից Հայաստանում անց է կացւում «Վահան Թէքէեան» ամէնամեայ մրցանակաբաշխութիւնը՝ խրախուսելու Հայաստանի, Արցախի, Սփիւռքի մտաւորականներին, արուեստագէտներին, ստեղծագործողներին:

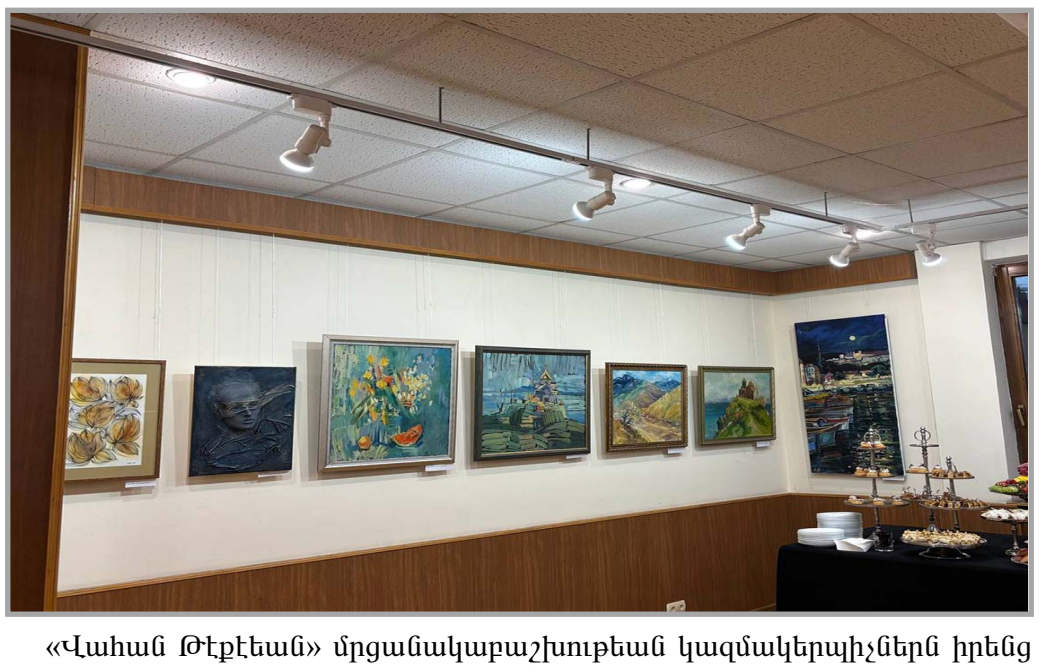
Մրցանակաբաշխութիւնն սկսուեց աղօթքով եւ Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդի օրհնութեամբ, որը ներկաներին փոխանցեց Հայր Ասողիկը:

«Վահան Թէքէեան» մրցանակաբաշխութիւնն այս տարի անց է կացուել Գրականութիւն, Հայագիտութիւն եւ Կերպարուեստ անուանակարգերում:

Հայաստանում Ֆրանսիայի նախկին դեսպան Անրի Կիւնին միշտ աչքի է ընկել հայ մշակոյթի ու Հայաստանի նկատմամբ իր առանձնայատուկ վերաբերմունքով: «Մահ գոյութիւն չունի» վերնագրով վէպ է գրել Կոմիտասի մասին, որն արժանացաւ «Վահան Թէքէեան» մրցանակի:

Հայագիտութիւն անուանակարգում յանձնաժողովը լաւագոյն աշխատանք է ճանաչել Արտակ Մաղալեանի «Արցախի մելիքութիւնները 17-19-րդ դարերում» աշխատութիւնը:

«Վահան Թէքէեան» մրցանակաբաշխութեան կազմակերպիչներն իրենց ուշադրութեան կեդրոնում են պահում Հայաստան-Սփիւռք կամուրջը եւ այդ կապն ամրացնող մարդկանց ու կառոյցները:

Հայապահպանութեան, ազգային արժէքների տարածման եւ Հայաստան–Սփիւռք կապերի ամրապնդման գործում նշանակալի ներդրման համար Յատուկ մրցանակի արժանացաւ The Armenian Mirror-Spectator թերթը:

Ալիս Գրիգորեանը ներկայացրեց թերթի ստեղծման պատմութիւնը, որի հիմքում Սփիւռքի գաղթօճախները միմեանց կապելու, սփիւռքահայերին համախմբելու գաղափարն էր:

«Վահան Թէքէեան» մրցանակաբաշխութիւնն ամէն տարի մշտադիտարկում է մտաւոր, հոգեւոր, մշակութային ստեղծագործութիւնները, որպէս գնահատանք՝ մրցանակով խրախուսում լաւագոյններին, որպէսզի հայանպաստ, ազգանուէր գործունէութիւնը դառնայ վարակիչ եւ փոխանցուի յաջորդ սերունդներին:

Անրի Կիւնին ուսումնասիրել է ոչ միայն Կոմիտասի, այլ նաեւ Վահան Թէքէեանի կեանքն ու ստեղծագործութիւնը:

Մրցանակաբաշխութեան աւարտին ցուցադրուեց «Շուշի. անհերքելի փաստեր» վաւերագրական ֆիլմի 4-րդ մասը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԳԵԼԻ

Դուք հրաւիրուում էք մասնակցելու ՎԱՀԷ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ «Աստուածներն իրական մարդիկ են եղել», ԱՐԱՄ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ « Армянский вопрос, лига наций и мандат на Армению » եւ «Հայկական բարեկորոգումների եւ Հայաստանի Հանրապետութեան վերաբերեալ ազգերի լիգայի ընդունած փաստաթղթերի ժողովածու» գրքերի շնորհանդէսին, որը կը կայանայ՝

Նոյեմբերի 13-ին Իրանահայ միութեան փոքր դահլիճում
Հասցէն՝ 117 S louis St. Glendale, CA

Մուտքն ազատ է
Հիւրասիրութիւն

ՎԱՀԱՆ Շաբաթաթերթ
www.baikarweekly.com

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՀՐԱՆԴ ԽՏԸՐԼԱՐԵԱՆԻ ԳՈՅՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

Վ. ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ

Հրանդ Խտըրլարեան նոր անուն մը չէ լիբանանահայ գեղանկարիչներու հոյլին մէջ: Իր ուրոյն արուեստը տպաւորիչ է ու գոյներու գեղեցիկ աշխարհ մը կը բանայ ակնդիրին առջեւ:

Հրանդի «անասունները» ընդհանրապէս սողուններ են, որոնք ունին իրենց իմաստը տպաւորապաշտ (impressionist) դպրոցին մէջ: Դպրոց մը, որուն ներկայացուցիչն է Հրանդ իր արուեստով եւ պաստառներուն թաքուն իմաստով: Հայկականը եւ համամարդկայինը միացած են գեղանկարիչին գործերուն մէջ: Հոն կը տեսնենք հայոց ուժը եւ առաքելութիւնը տարածելու բարին, յարատեւողը: Վառ գոյներով 18 «կուաշ» եւ «աքրիլիք» իր պաստառներուն կը միանան իր մատիտով գծուած 86 հոյակապ դիմանկարները իր հարազատներուն, քաղաքական գործիչներու, հայ եւ օտար գիտնականներու: Գոյները եւ ձեւերը տպաւորապաշտ (impressionist) եւ արտայայտչապաշտ (expressionist) դպրոցներուն յատուկ են եւ Հրանդ գոյներու ու ձեւերու վարպետն է:

Հայկազեան Համալսարանի «Մաթոսեան» սրահին մէջ իր “Echoes of Beauty & Influence” ցուցահանդէսին առիթով Հրանդ իր արուեստը ներկայացուց հանրութեան մարդոց միտքին մէջ դէպի բարին շարժում մը սկսելու համար եւ ստեղծագործ շինիչ քննադատութիւնը ընդունելու համար:

Իր տպաւորութեան աղբիւրները երեք գեղեցկութիւններ են՝ բնութիւնը, մարդկութեան անվախութիւնը եւ ձեռքով պատրաստուած գործերը: Նաեւ մարդիկ ու դէպքեր, որոնք ազդած են մեր էութեան ու պատմութեան վրայ: Գետնառիւծը եւ մնացեալ սողունները, որոնք գոյն կը փոխեն, կը նմանին իրենց գոյնը փոխող մարդոց: Այս է որ կ’ուզէ ան շեշտել իր գեղանկարներուն մէջ:

Հրանդի արուեստին վրայ ազդած են Ռեմպրանք, Վան Կոխ, Մարտիրոս Սարեան, Փիքասօ, Խուան Միրօ եւ Փոլ Սեզան: Իր գործերը կը պատկանին արտայայտչապաշտ (expressionist) դպրոցին, որ կ’ընդգրկէ տպաւորապաշտ դպրոցը եւ Լէօնարտօ Տա Վինչիի արուեստը: Մատիտի պարագային ազդուած է Լէոնարտօ Տա Վինչիի «Սֆումաթօ» կամ շուքի խաղէն եւ գերմանացի Ալպրեշթ Տիւրէրի մատիտի եւ «Փերսփէքթիւ»ի արուեստէն:

Նախնական ուսումը ստացած է Պէյրութի Գերմանական դպրոցին եւ Good Shepherd Secondary Institute College-ին մէջ, ապա յաճախած է Հայկազեան Գուլէճ, որ ներկայիս Հայկազեան Համալսարանն է, ուրկէ 1986-ին ստացած է պսակաւոր արուեստից վկայական առեւտուրի ճիւղին մէջ: Հետագային U.C.L.A.-ի մէջ հետեւած է Միջազգային «մարքէթինկ»ի դասընթացքին:

Արուեստի հանդէպ հետաքրքրութիւնը սկսած է փոքր տարիքէն: Տարբեր տարիներու բեմ բարձրացած է Պէյրութի եւ Լոս Անճելըսի մէջ, իսկ 1992-ին աշխատած է նաեւ Monday Morning շաբաթաթերթին մէջ: Թատրոնի, լրագրութեան, նորաձեւութեան եւ նկարչութեան հետ իր երկարամեայ առնչութիւնները ժամանակի ընթացքին իրենց հետքը ձգած են անոր ստեղծագործական աշխարհին ու գեղեցիկի ըմբռնումին ու ներկայացումին մէջ:

Թատերական իր հետաքրքրութեան որպէս արտայայտութիւն, ան գերմանագիր զուիցերիացի թատերագիր Ֆրիտրիխ Տիւրենմաթի «Տարեց Տիկնոջ Այցելութիւնը» ողբերգակատակերգութիւնը հայերէնի թարգմանած է եւ հրատարակած է 2007-ին՝ այն յոյսով, որ օր մը գործը կը բեմականացուի լիբանանահայ թատերախումբի մը կողմէ:

Սկսած է գծել ութ տարեկանէն սկսեալ: Արուեստը զարգացուցած է ինքնաշխատութեամբ: Երբ Ա.Մ.Ն. ճամբորդած է 1990-ականներուն, սկսած է գծել ներկայ պաստառները: Շարունակած է գծել 2000-էն 2005 թուականներուն, գունաւոր պաստառներու պարագային, իսկ մատիտով գծուած դիմանկարները գծուած են 2020-2021 թուականներուն:

Իր իսկ բնորոշումով՝ արուեստը իրեն համար նաեւ միջոց մըն է հայկական մշակոյթն ու արժէքները նոր սերունդին փոխանցելու եւ հայ երիտասարդին մէջ իր ինքնութեան հանդէպ հպարտութիւն արթնցնելու:

Ցուցահանդէսին մէջ փորձած է գեղեցկութիւնն ու ազդեցութիւնը քով քովի բերել: Գեղեցիկ դէմքեր, մարդկային մարմինի գեղեցկութիւն ներկայացնող գործեր, անոնց կողքին կան նաեւ պատմութեան մէջ ուժեղ, երբեմն նոյնիսկ մութ հետք ձգած անձնաւորութիւններ: Հրանդին հետաքրքրողը միայն արտաքին գեղեցկութիւնը չէ, այլ նաեւ մարդուն ազդեցութիւնը՝ իր շրջապատին, ժամանակին եւ պատմութեան վրայ:

Գործերուն մէջ կան նաեւ սողուններ եւ այլ կենդանակերպեր: Անոնք

(Շար.ը տեսնել էջ 12)

Գիտութեան 2027-ի պիւտճէն.

1.5 ՄԻԼԻԱՌ ԴՐԱՄ ԱՃ՝ 20 ՄԻԼԻԱՌԻ ՇՈՒՐՋ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ՓՈՆԻՆ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

Պատրաստեց՝ ԼԻԼԻԹ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

«Գիտուժ» նախաձեռնութիւնը պնդում է, որ 2027 թուականի պետական պիւտճէի նախագիծը չի ապահովում գիտութեան զարգացման Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան ռազմավարութեամբ նախատեսուած ֆինանսաւորումը: Ըստ նախաձեռնութեան՝ գիտութեան յատկացումների աճը կազմում է 1.5 միլիառ դրամ, մինչդեռ ռազմավարութեան իրականացման համար յաջորդ տարի անհրաժեշտ լրացուցիչ ֆինանսաւորումը գնահատւում է շուրջ 20 միլիառ դրամ: Կառավարութիւնը յունուարին հաստատել է գիտութեան զարգացման հնգամեայ ռազմավարութիւն՝ մինչեւ 2030 թուականը ոլորտի ֆինանսաւորումը համախառն ներքին արդիւնքի (ՀՆԱ) 1 տոկոսին հասցնելու նպատակով:

Հայաստանի գիտութեան ֆինանսաւորումը յայտնուել է 2027 թուականի պետական պիւտճէի նախագծի շուրջ ծաւալուած քննարկումների կեդրոնում: Հոկտեմբերի 7-ին «Գիտուժ» նախաձեռնութիւնը յայտարարութիւն է տարածել՝ նշելով, որ պիւտճէի նախագծով նախատեսուած յատկացումները չեն համապատասխանում կառավարութեան հաստատած գիտութեան զարգացման ռազմավարութեանը: Հարցի շուրջ քննարկումը ծաւալւում է երկու հիմնական ցուցանիշի համատեքստում՝ գիտութեան ֆինանսաւորման՝ 2026 թուականի հաստատուած պիւտճէի համեմատ նախատեսուող 1.5 միլիառ դրամ աճի եւ 2027 թուականի համար ռազմավարութեան իրականացման նպատակով անհրաժեշտ լրացուցիչ ֆինանսաւորման՝ շուրջ 20 միլիառ դրամի գնահատականի: Վերջին քիւը ներկայացնում է «Գիտուժ» նախաձեռնութիւնը՝ յղում անելով կառավարութեան ռազմավարութեանը:

Ինչո՞ւ է նախատեսում կառավարութեան ռազմավարութիւնը: 2026 թուականի յունուարի 29-ին ՀՀ կառավարութիւնը հաստատել է գիտութեան ոլորտի զարգացման 2026–2030 թուականների ռազմավարական ծրագիրը, դրա իրականացման միջոցառումների ժամանակացոյցը եւ գիտութեան ու տեխնոլոգիաների զարգացման գերակայ ուղղութիւնները: Ռազմավարութեան հիմնական նպատակներից է մինչեւ 2030 թուականը հետազօտութիւնների եւ մշակումների ընդհանուր ֆինանսաւորումը հասցնել համախառն ներքին արդիւնքի՝ ՀՆԱ-ի, շուրջ 1 տոկոսին: Կառավարութեան հրապարակած ներկայացման համաձայն՝ այդ ծաւալի շուրջ 0.75 տոկոսային կէտը նախատեսւում է ապահովել պետական, իսկ 0.25 տոկոսային կէտը՝ մասնաւոր ֆինանսաւորմամբ: Ռազմավարութիւնը ներառում է նաեւ մի շարք այլ նպատակներ՝ հետազօտական ենթակառուցուածքների զարգացում, գիտական կադրերի պատրաստում, արտերկրի հետազօտողների ներգրաւում, միջազգային համագործակցութեան ընդլայնում եւ գիտական արդիւնքների կիրառման հնարաւորութիւնների բարելաւում:

Յունուարի 29-ի կառավարութեան նիստից յետոյ Կրթութեան, գիտութեան, մշակոյթի եւ սպորտի (ԿԳՄՍ) նախարար Ժաննա Անդրէասեանը յայտարարել էր, որ 2018 թուականի համեմատ գիտութեան ֆինանսաւորումն աճել է շուրջ 180 տոկոսով: Կառավարութեան հրապարակած տուեալներով՝ 2025 թուականին պետական պիւտճէից գիտութեանը յատկացուել է շուրջ 40.2 միլիառ դրամ՝ 2018 թուականի շուրջ 14 միլիառ դրամի դիմաց: Ներկայացուած թուերում, ըստ նախարարի պարզաբանման, ներառուած է նաեւ ռազմարդիւնաբերութեան պիւտճէն: Նախարարի ներկայացմամբ՝ 2022 թուականից արձանագրւում է գիտնականների քուի աճ, եւ ոլորտ են ներգրաւուել աւելի քան 600 նոր գիտնականներ: Նա նաեւ նշել էր միջազգային համագործակցութեան, դրամաշնորհային ծրագրերի եւ գիտնականների աշխատավարձերի բարձրացման արդիւնքները: Այսպիսով, կառավարութեան հրապարակած տուեալները ներկայացնում են վերջին տարիներին գիտութեան ֆինանսաւորման եւ ոլորտի զարգացման ուղղութեամբ արձանագրուած աճը, իսկ 2026–2030 թուականների ռազմավարութիւնը սահմանում է առաջիկայ տարիների նպատակները:

Ինչ՞ է ասում «Գիտուժ» նախաձեռնութիւնը: Հոկտեմբերի 7-ին տարածած յայտարարութեան մէջ «Գիտուժը» նշել է, որ կառավարութեան գիտութեան զարգացման ռազմավարական ծրագրով 2027 թուականի համար նախատեսւում է շուրջ 20 միլիառ դրամի լրացուցիչ ֆինանսաւորում, մինչդեռ 2027 թուականի պետական պիւտճէի նախագծով գիտութեան յատկացումներն աւելանում են ընդամէնը 1.5 միլիառ դրամով՝ 2026 թուականի հաստատուած պիւտճէի համեմատ: Նախաձեռնութեան գնահատմամբ՝ պիւտճէի նախագծում բացակայում են ռազմավարութեամբ նախատեսուած ծրագրեր: Յայտարարութեան մէջ նշւում է նաեւ, որ հետազօտական դրամաշնորհների, թիրախային հետազօտութիւնների եւ գիտական սարքաւորումների համար յատկացումները մնում են անփոփոխ, իսկ մի շարք գործող ծրագրերի ամբողջ տարուայ ֆինանսաւորումը վտանգուած է: «Գիտուժը» դիմել է Ազգային ժողովին՝ կոչ անելով 2027 թուականի պետական պիւտճէում ներառել գիտութեան ռազմավարական ծրագրով նախատեսուած ֆինանսաւորումը: Նախաձեռնութիւնը կառավարութիւնից եւս պահանջել է ֆինանսաւորել իր իսկ հաստատած ռազմավարութեամբ նախատեսուած միջոցառումները:

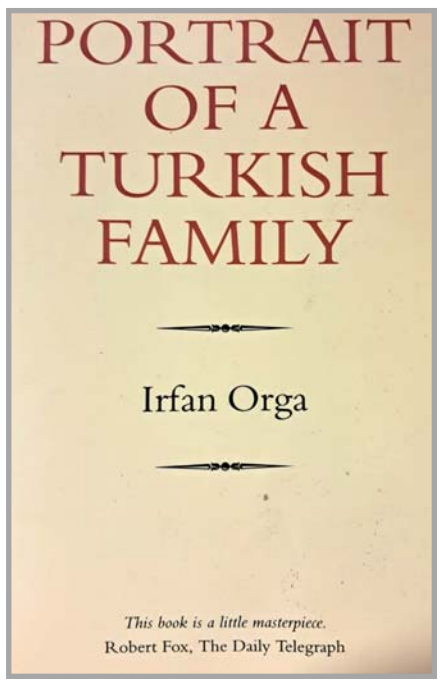
(Շար.ը տեսնել էջ 11)

ԱՆԳԼԻԱԲՆԱԿ ԹՈՒՐՔ ԱՅԼԱԽՈՀ ԳՐՈՂ ԻՐՖԱՆ ՕՐԿԱՅԻ ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ 1960-ԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՍԿԻԶԲԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻՍԿԱՀԱՍԵԱՆ

Թուրք այլախոհ գրող Իրֆան Օրկա ծնած է 1908-ին, Պոլիս, բարեկեցիկ ընտանիքի մը մէջ, որ կ՛ապրէր Վոսփորի եզերքին, Կապոյտ մզկիթի մօտ շքեղ առանձնատան մը մէջ: Իրֆանին հայրը՝ Հիւսնի, մայրը՝ Շեվքիէ, մեծ հայրն ու մեծ մայրը, իրմէ փոքր եղբայր մը՝ Մեհմետ եւ քոյր մը՝ Մուազեզ կը կազմէին ընտանիքը: Տան մէջ քանի մը սպասուհիներ կը ծառայէին եւ կառապան մը ձիով կառքին համար: Ուրֆանի հօրեղբայրը՝ Ահմետ ու անոր տիկինը կ՛ապրէին Սարըյէր կոչուած վայրը, իրենցմէ հեռու Պոլիսէն դուրս:

Իրֆան Օրկա իր կեանքի պատմութիւնը գրի առած է սկսելով մանկութենէն մինչեւ իր Անգլիա հաստատուիլը եւ զայն վիպականացնելով հրատարակած է անգլերէն՝ «Կեդրանագիր Թուրք Ընտանիքի Մը», Ա. Հրատ. Վիքթոր Կալանց, 1950, Բ. Հրատ. Իլենտ, 1988, Գ. Հրատ. ԿարֆիՍեմզ, Նաւարա, Սպանիա, Աթէշ-Տարսի Օրկա, 316 էջ: (Irfan Orga, «Portrait of a Turkish Family», first publication by Victor Gollanz, 1950, 2nd publication by Eland in 1988, 3rd publication Printed by GraphyCems, Navarra, Spain, Atesh D'Arcy-Orga, 2006, 316 pages):

Իրֆան Օրկայի մանկութիւնը անոյշ տարիներով անցած էր: Մեծ հօր մահանալէն ետք եւ գործերու անյաջողութեան պատճառով, հայրը ապարանքը կը վաճառէ եւ աւելի համեստ տուն մը կը գնէ: Նախկին փարթամ կեանքը վերջ կը գտնէ: Այս միջոցին Առաջին Աշխարհամարտը կը պայթի եւ հայրն ու հօրեղբայրը բանակ կը տարուին: Մայրը նիւթական դժուարութեան պատճառով Իրֆանն ու եղբայրը՝ Մեհմետը որբանոց կը դնէ: Թրքական այդ որբանոցին մէջ անոնք նեղ պարագաներու կը մատնուին թուրք ուսուցչուհիներու եւ ուսուցիչներու յետամնաց վարուելակերպի պատճառով: Մայրը զանոնք ետ տուն կը տանի: Իրֆան կարճ ատեն սափրիչի մը մօտ աշկերտութեան կը մտնէ: Այս միջոցին անոնք կ՛իմանան իրենց հօր՝ Հիւսնիի մահը բանակին ծառայութեան մէջ: Աւելի ուշ անոնք կ՛իմանան հօրեղբայր՝ Ահմետի սպանուելուն լուրը եւս:

Իրֆան եւ Մեհմետ զինուորական վարժարան կը սկսին յաճախել: Իրֆան 1919-ի սկիզբը այս վարժարանին դաշնակից ոյժերու ձեռքը անցնիլը կը պատմէ: Զինուորական դպրոցին առաջին մասնաշէնքը հայերը խնդրած էին դաշնակիցներէն, որպէսզի իրենց տրամադրուի: Ասոր մասին հեղինակը կ՛ըսէ թէ հայերու հետ լարուածութիւն ունէինք: Դպրոցին այդ մասնաշէնքը հայ եւ յոյն աշակերտներով կը լեցուի եւ ոչ-հայերը դուրս կը մնան անկէ: Այս վիճակը հազիւ մէկ տարի կը տեւէ եւ Մուսթաֆա Քեմալի հզօրացումով թուրքերը կրկին կը գրաւեն մասնաշէնքը:

Իրֆան Օրկա 1931-ին կ՛աւարտէ զինուորական վարժարանը իբրեւ օդաչու սպայ: Բանակի հրամանատարութիւնը զայն Էսկիշեհիր կը ղրկէ: Ան իր ընտանիքը քովը կը բերէ բացի եղբօրմէն, որ Պոլսոյ զինուորական դպրոցն էր տակաւին: Իր ասպրէզին բերումով Զմիւռնիա, Անգարա եւ Տիգրանակերտ կը գործուղուի: Զմիւռնիա եղած ատեն Աթաթիւրքը կը մահանայ եւ ինք Անքարա երթալով անոր թաղման կը մասնակցի իր յուզումը արտայայտելով: Ան իբր ռազմական օդաչու այդ ծիրին մէջ կապեր ունէր անգլիական պատերազմական օդուժի պատասխանատուներուն հետ: 1942-ին գործուղմամբ կը մեկնի Անգլիա, Մանչեսթըր: Հոն կը ծանօթանայ Մարկարէթ անունով անգլուհիի մը եւ կը կենակցի անոր հետ:

Երբ Թուրքիա, Տիգրանակերտ կը վերադառնայ, բանակի հրամանատարութիւնը զինք կ՛ամբաստանէ իբրեւ ոչ թուրքի մը հետ յարաբերող եւ կենակցող Թուրքիոյ քաղաքացի: Հետապնդումները կը զօրանան եւ Իրֆան Օրկա մօտալուտ ձերբակալութենէ առաջ կը յաջողի խոյս տալ քիւրտերու եւ հայերու օգնութեամբ դէպի Իրաք, ապա Սուրիա եւ կը վերադառնայ Անգլիա: Թրքական կառավարութիւնը անոր ամբաստանագիրին կցած էր վաթսուն հազար անգլիական փաունտի հաւասար թրքական լիրայով տուգանքի մը վճարումը: Ան թրքական կառավարութեան զինք ձերբակալելու եւ բանտարկելու բազմիցս պահանջքներն ու սպառնալիքները կ՛անտեսէ ու կը մնայ Անգլիա, ուր կ՛աշխատի անգլիական բանակին մէջ իբրեւ օդաչու:

Իրֆան Օրկա Մարկարէթի հետ կ՛ամուսնանայ եւ կ՛ունենան զաւակ մը որ Աթէշ կը կոչեն: Ան հանգստեան կոչուելէ ետք կը սկսի գրել եւ քանի մը գիրքեր կը հրատարակէ անգլերէնով, ներառեալ Թրքական խոհանոցի վերաբերեալ: Այդ գիրքերուն մէջ կայ Աթաթիւրքի մասին գրածը, որ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ Թուրքիոյ դեսպանատան հաւանութեան չարժանանար եւ իրեն իր բնակած շրջանի՝ Փորթլէնտ Կէյթի թրքական հիւպատոսարանէն հրաւէր կու գայ որ հոն հանդիպի եւ քանի մը հարցերու պատասխանէ, սակայն ինք կ՛անտեսէ եւ նոյնիսկ թրքական քաղաքացիութեան փաստաթուղթերը չի նորոգեր:

Իրֆան Օրկա 1970-ին կը մահանայ: Անոր կեանքի վերջին տարիներու դէպքերուն պատումը գիրքին վերջաւորութեան գրած է որդին՝ Աթէշ Օրկան, որ երաժիշտ է: Ստորեւ ակնարկ մը կը նետենք հեղինակին «Աթաթիւրք» խորագրեալ գիրքին վրայ, որ համահեղինակած են ինքը եւ տիկինը՝ Մարկարէթ Օրկա, հրատարակութիւն Մայքըլ Ճոզէֆ Սահմանափակ ընկ., Լոնտոն, 1962, 320 էջ (Ataturk, Published by Michael Joseph LTD, London,W.C.I., 1962, 320 pages):

«Աթաթիւրք» խորագրեալ գիրքը կը սկսի Մուսթաֆա Քեմալի կենսագրականով, ուր կ՛ըսուի թէ ան ծնած է Սալոնիկ, 1881-ին, ալպանացի ծնողքէ: Զանց կ՛առնենք յաւելեալ կենսագրական տուեալները, որովհետեւ բազմաթիւ աղբիւրներ կան այդ մասին: Միայն նշենք, թէ հոն կ՛ըսուի որ Աթաթիւրքը իտալական մասոնական օթեակի հետ առնչութիւն ունէր: Կը կեդրոնանանք գիրքին մէջ տրուած անոր նկարագրային գիծերուն եւ գործունէութեան վրայ, ուր սակաւ յայտնի հետաքրքրական տուեալներ կան:

Վերոնշեալ գիրքին բովանդակութենէն ելլելով համացանցային տեղեկութիւնը Մուսթաֆա Քեմալի մասին կ՛ըսէ. «Այն գաղտնիութիւնը որ կը շրջապատէ Մուսթաֆա Քեմալի անձնական կեանքը, կը կազմուի խնջոյքներէ, սիրային գիշերներէ քաղաքին (Պոլսոյ,- Յ.Ի.) կիներու հետ, ինչպէս նաեւ այլ խնջոյքներէ որոնց հրաւիրուած կ՛ըլլային միայն գեղեցիկ տղաներ, ուրիշ անգամ՝ սիրուհի մը, որ փորձած էր սպանել զինք... Այս հետաքրքրական կենսագրութիւնը հիմնուած է Աթաթիւրքի «անսովոր անհատականութեան» մոլորեալ բարդոյթներուն վրայ»: համացանցային կայքէջ.-

https://www.google.com/search?q=The+secrecy+with+which+he+surrounded

Իրֆան Օրկա

Հեղինակները՝ Իրֆան եւ Մարկարէթ Օրկա հերթական շարքով կը յիշեն Աթաթիւրքի կեանքին հանգրուանները մանրամասնութիւններով: Ան շփուած է թուրք զինուորականներու հետ իբրեւ Երիտթուրք կոմիտէի անդամ եւ տարակարծութիւններ ունեցած է անոնց հետ, սակայն բազմաթիւ անգամներ հաստատակամ ու գերիշխող դուրս եկած է, մինչեւ որ պայմաններու բերմամբ, նաեւ գլխաւորաբար իր տոկուն անհատականութեան պատճառով հիմնադրած է Թրքական Հանրապետութիւնը ու վարած անոր բարձրագոյն պատասխանատուի պաշտօնը (էջ 17):

Երիտասարդութեան շրջանին, երբ Մուսթաֆա Քեմալ տակաւին կեանքի փորձառութիւն չուներ, Պոլսոյ առօրեայ կեանքի համեմատական ազատութիւնը անոր գըլխապտոյտ պատճառած էր: Ան շշմած էր տեսնելով թէ կրնար իր մոլութիւններուն գոհացում տալ: Համահեղինակները անոր մասին կ՛ըսեն. «Ան կը փորձէր անհոգ կեանք մը վարել՝ այցելելով հասարակաց տուներ, փողոցները հետապնդելով կեղտ վարքագիծ ունեցող կիներ նաեւ հետաքրքրութիւն ցոյց տալով միասեռականներու նկատմամբ: Անոր մարմինը տենդագին ցանկութիւն ունէր կնոջ կամ պատանիի հանդէպ, բայց սիրտը սառի պէս քարացած կը մնար: Այդ մարդիկը կը բաւարարէին անոր մարմնական կիրքերը, սակայն ոչ աւելին, իսկ միակ իմաստուն փորձառութիւնը, որ ան շահած էր, այն էր, որ ոչ մէկ բան անվճար չես կրնար ստանալ, նոյնիսկ փորձառութիւնը: Ան ինքզինք ազատ կը զգար մարմնավաճառներու եւ միասեռականներու շրջապատին մէջ, քանի որ անոնք իրմէ շատ աւելի վատ վիճակի մէջ էին: Յայտնուած էր նաեւ անոր բնաւորութեան մեջ թաքնուած սատիզմը: Ան երբեք չէր ենթադրեր, որ մարդիկ զգացումներ ունին, քանի որ ինքը անոնցմէ զուրկ էր՝ բացի նուաճելու եւ ուրիշները իր կամքին ենթարկելու մղումի զգացումը: Ան գագաթը պէտք է ըլլար» (էջ 20):

Համահեղինակները Մուսթաֆա Քեմալի մասին կ՛ըսեն. «Ան գաղափարական էր, սակայն երբեք չէր անցներ իր զգոյշաւորութեան սահմանը եւ կը շարունակէր իր հաստատ գործունէութիւնը Կոստանդնուպոլսոյ մէջ: Ան կ՛անտեսէր նախազգուշացումներն ու պատիժի սպառնալիքները, բայց բաւականաչափ խորաթափանց էր՝ խուսափելու այնպիսի ապացոյցներ ձգելէ, որոնք կրնային զինք կործանել» (էջ 41):

Մուսթաֆա Քեմալ լաւ գիտէր իր հանրային արժէքը, թէ երբ ինք օսմանեան բանակին մէջ սպայ էր եւ թուրքերը ծանր կորուստներ կրած էին ռուսական բանակէն, այդ բոլորին մէջ ան իր համբաւը տակաւին կը պահէր ատենին Կալիփոլիի մէջ գործած քաջագործութիւններով: Ասոր մասին խօսելով հեղինակները կը յիշեն նաեւ հայոց բռնագաղթերը, որոնց պատճառով Թուրքիա թշուառացած էր. «Իբրեւ արդիւնաւէտ մարտական ոյժ՝ թուրքերը, խորքին մէջ, սպառած էին իրենց հնարաւորութիւնները: 1915-ին Էնվերի, Թալաաթի եւ Ճեմալի կողմէ գործադրուած հայոց բռնի տեղահանութիւնները, որ ճանչցուած էին իբրեւ «Հայկական ջարդեր», երկիրը վերածած էին անմարդաբնակ եւ աւերուած տարածութեան: Այս այն շրջանն է, ուր տեղակայուած էին թրքական 2-րդ եւ 3-րդ գումարտակները, եւ անոնք կը տառապէին պարէնի անբաւարար մատակարարումէ ու հաղորդակցութեան վատ պայմաններէ: Եթէ հայերը մնացած ըլլային այդ շրջաններուն մէջ, այն ատեն բանակին սննդաբաժինը բաւարարելու չափ պարէն պիտի հայթայթուէր» (էջ 115):

Գերմանական կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած ժողովի մը ընթացքին, երբ Ալզաս նահանգի գերմանացի կառավարիչը թուրքերը ամբաստանած էր հայոց դէմ անմարդկային կոտորածներ ի գործ դրած ըլլալու յանցանքով, Մուսթաֆա Քեմալ բարկացած վիճակով հետեւեալը պատասխանած էր. «Ի՞նչ գիտէք հայկական հարցին մասին: Ինչպէ՞ս կը համարձակիք քննարկել հարց մը, որուն մասին ոչինչ գիտէք: Մենք զոհաբերած ենք մեր սեփական շահերը՝ ձեր երկրին հետ դաշնակցելու համար, սակայն մեր ազգը չենք զոհաբերեր հայոց այն նենգ ծրագիրներուն, որոնք ուղղուած են մեզ կործանելու: Ի՞նչ իրաւունք ունիք հայոց կողմն անցնելու մեզի դէմ» (էջ 118):

Մուսթաֆա Քեմալի վերոյիշեալ կեցուածքը խիստ թշնամական է հայոց դէմ եւ ասով կը բացատրուի անոր առած «նախաձեռնութիւնը» 1921-ին եւ անկէ ետք ալ ի գործ դնելու հայոց երկրորդ բռնագաղթը եւ Թուրքիան միայն թուրքերուն է յայտարարելը:

Իրֆան Օրկա հակառակ որ զանազան առիթներով կը գովաբանէ Աթաթիւրքը, սակայն անոր այս կեցուածքները յստակօրէն ցոյց կու տան թէ ան ճշմարտախօս է եւ այդ ժամանակին արտայայտուած է հայութեան ի նպաստ, նեղացնելով թրքական պետութիւնը եւ անտեսելով անոր իրեն մօտենալու նախաձեռնութիւնը: Այսպէսով յարգանքի տուրք մըն է որ կը մատուցենք հայանպաստ կեցուածք ունեցած այլախոհ թուրք գրող Իրֆան Օրկային:

Պէյրութ

Հայաստան.

ԺԱՄԱՆԱԿՆ ԱՇԽԱՏՈՒՄ Է ՆՐԱՆՑ ՕԳՏԻՆ, ՈՎՔԵՐ ԳԻՏԵՆ՝ ԻՆՉՊԷՍ ԱՅՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ

Հայաստանն առաջ է շարժւում աւելի արագ, քան սովորաբար կարծում են Փարիզում: Սակայն այն առաջ է շարժւում՝ ձեռնարգելակը ձգած վիճակում, իսկ այդ արգելակի մի հատուածը պահում է Սփիւռքը:

Մենք շրջեցինք Հայաստանում՝ հիւսիսից հարաւ, Տաւուշի հովիտներից մինչեւ Սիւնիքի ոլորապտոյտ ճանապարհներ: Մենք այստեղ չէինք եկել որպէս զբօսաշրջիկներ, այլ որպէս վկաներ: Մենք ցանկանում էինք լսել նրանց, ովքեր ամէն օր երկիրը կանգուն են պահում:

Մենք հանդիպեցինք մասնագիտական ուսումնարանների տնօրէնների եւ ուսուցիչների, գիւղական համայնքապետերի եւ ֆերմերների: Զրուցեցինք բարեգործական հիմնադրամների աշխատակիցների, Ֆրանսիայից ժամանած ժանդարմերիայի սպաների ու քաղաքացիական անվտանգութեան ծառայութեան ներկայացուցիչների, ինչպէս նաեւ հայկական ռազմական ակադեմիաների պատասխանատուների հետ: Այս տասնեակ զրոյցներից տպաւորութիւն է ստեղծւում, որ երկիրը շարժման մէջ է, սակայն դեռեւս ոչ այն արագութեամբ, որը նրանից պահանջում են պատմական իրողութիւնները:

ԻՆՉՆ Է ԱՌԱՋԸՆԹԱՑ ԱՊՐՈՒՄ

Առաջընթացը նկատելի է. առաջին հերթին՝ պէտք է արձանագրել սա: Ճանապարհները վերակառուցւում են, հատուած առ հատուած, իրար մօտեցնում երկար ժամանակ միմեանցից մեկուսացած մարզերը: Ստեղծուել են չորս տուեալների կենտրոններ (data centers)՝ Հայաստանին հնարաւորութիւն տալով իր տեղը զբաղեցնելու տարածաշրջանի թուային քարտէզի վրայ: Վերանորոգուել են ոռոգման ջրանցքներ. Սիւնիքի հարթավայրերի գիւղաբնակների համար սա տարբերութիւն է կորսուած բերքի եւ վաճառուելիք բերքի միջեւ:

Մասնագիտական ուսումնարաններում տեսանք սարքաւորումներով յագեցած արհեստանոցներ, տեսանք եւ ոգեւորուած ուսուցիչների, որոնք ձգտում են պատրաստելու երկրին անհրաժեշտ մասնագէտներ: Բարեգործական հիմնադրամները համբերատար, յաճախ՝ անտեսանելի, աշխատանք են կատարում ընտանիքներին եւ գիւղական վայրերին աջակցելու համար: Ֆրանսիայի հետ համագործակցութիւնը՝ ժանդարմերիայի եւ քաղաքացիական անվտանգութեան ոլորտներում, արդիւնքներ է տալիս. կատարւում է աշխատանքային մեթոդների եւ փորձի փոխանակում: Եւ վերջապէս, ռազմական ակադեմիաները նոյնպէս սկսել են իրենց արդիականացման գործընթացը:

Այս ոլորտներից իւրաքանչիւրում մենք հանդիպեցինք գրագէտ եւ նպատակասլաց մարդկանց: Երկիրը էներգիայի, գործուժի պակաս չունի:

ԻՆՉՊԵ՞Ն Է ԱՐԳԵԼԱԿՈՒՄ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Պակասում է ոչ թէ կամքը, այլ այն շղթան, որը կամքը վերածում է իրական արդիւնքի: Ամէնուրեք նոյն ախտորոշումն է՝ երբեմն զուսպ, երբեմն՝ յոգնածութեամբ:

Նախեւառաջ, տեխնիկական եւ կառավարչական գիտելիքների պակաս կայ: Երբեմն սարքաւորումներն աւելի արագ են հասնում, քան դրանց շահագործման եւ սպասարկման համար անհրաժեշտ հմտութիւնները:

Երկրորդ. միջին օղակներում լիազօրութիւնների պատուիրակման պակաս կայ: Որոշումները նորից փոխանցւում են վեր, որտեղ էլ կուտակւում են: Բաժինների ղեկավարները, հաստատութիւնների տնօրէններն ու տեղերում աշխատող պատասխանատուները ստիպուած են լինում սպասել «կանաչ լոյսին», որը, սակայն, շատ է ուշանում:

Երրորդ. առկայ է ղեկավար կազմի թարմացման խնդիրը: Կառավարման բարձրագոյն մարմիններում, կրթական հաստատութիւններում եւ մի շարք առանցքային նախարարութիւններում ղեկավար պաշտօնները դեռեւս զբաղեցնում են մարդիկ, որոնք կրթութիւն են ստացել այլ դարաշրջանում: Թէեւ նրանք բոլոր չէ, որ մեղաւոր են, համակարգը դժուարութեամբ է առաջ մղում յաջորդ սերնդին, որն իրականում պատրաստ է գործելու:

Եւ վերջապէս, մշակոյթը մեծապէս մոռացութեան է մատնուած: Արուեստի, գրականութեան եւ երաժշտութեան փոխանցմանն ուղղուած ծրագրերը գոյատեւում են միայն անձնուիրութեան շնորհիւ, զուրկ անհրաժեշտ միջոցներից: Մինչդեռ մի ժողովուրդ, որը դարերի ընթացքում պահպանուել է շնորհիւ իր լեզուի, ձեռագրերի եւ երաժշտութեան, չի կարող սեփական մշակոյթին վերաբերուել իբրեւ պարզապէս շքեղութեան: Չէ՞ որ հէնց մշակոյթն է իմաստ հաղորդում մնացած ամէն ինչին:

ՍՓԻՒՌՔԻՆ. ՊԷՏՔ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՆՁՆԵԼ

Այժմ ցանկանում ենք դիմել Սփիւռքին, եւ առաջին հերթին՝ ֆրանսահայ համայնքին, որին մենք ինքներս հոգով պատկանում ենք: Սփիւռքը չի ստանձնում իրեն բաժին ընկնող պատասխանատուութիւնը՝ ո՛չ մտաւոր, ո՛չ էլ ֆինանսական առումով:

Մենք հմուտ ենք յիշողութիւնը արթնացնելու, յիշատակի յարգանք մատուցելու եւ վրդովմունք արտայայտելու հարցում, սակայն մեզ համար դժուար է երկարաժամկէտ պարտաւորութիւններ ստանձնելը: Մեր բժիշկները, ճարտարագէտները, իրաւաբանները, գործարարներն ու արուեստագէտները շատ բան ունեն փոխանցելու: Քանի՞սն են տարեկան գոնէ մէկ շաբաթ տրամադրում ուսուցիչների վերապատրաստմանը, պետական գերատեսչութիւններին խորհրդատուութիւն տրամադրելուն, Երեւանում կամ Գորիսում գործող ստարտափերին մենթորութիւն անելուն:

Պէտք է խօսենք նաեւ ֆինանսների մասին՝ առանց կեղծ համեստութեան: Մի քանի սերունդների կեանքի ընթացքում կուտակուած զգալի կապիտալը «քնած» է մնում շուեյցարական, բրիտանական եւ ֆրանսիական բանկերում: Այն չի օգտագործուել միայն երկրի իրավիճակի նկատմամբ անուշադրութեան պատճառով: Հայաստանը բարեգործութիւն չի խնդրում: Հակառակը. այն Սփիւռքի համար ընձեռում է հրաշալի հնարաւորութիւն:

Այն, ինչ պակասում է, դա հրատապութեան զգացումն է, համերաշխութիւնն ու առատաձեռնութիւնը: Բայց պակասում է նաեւ, եւ գուցէ սա աւելի զարմանալի է, հնարաւորութիւնը ճիշտ գնահատելու կարողութիւնը: Հայաստանում ներդրում կատարելը պարզապէս սրտաբուխ քայլ չէ, այլ սթափ դատողութեամբ արուած ձեռնարկատիրոջ ընտրութիւն:

Աշխարհաքաղաքական իրավիճակը փոխուել է՝ բացելով նոր հնարաւորութիւններ: Տարածաշրջանային խաղաղութեան հեռանկարները, գործընկերային կապերի դիւերսիֆիկացիան, ինչպէս նաեւ թուային ոլորտի ու ենթակառուցուածքների առաջընթացը բացում են զարգացման մի պատուհան, որն աւելի ու աւելի ընդլայնուելու հնարաւորութիւն կ'ունենայ: Նրանք, ովքեր առաջինը կը ներգրաւուեն այս գործընթացին, կը ստանան ամենամեծ օգուտները՝ թէ՛ երկրի, թէ՛ իրենց համար:

ԺԱՄԱՆԱԿՆ ԱՇԽԱՏՈՒՄ Է ՆՐԱՆՑ ՕԳՏԻՆ, ՈՎՔԵՐ ԳԻՏԵՆ՝ ԻՆՉՊԷՍ ՃԻՇԴ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ ԱՅՆ

Հայաստանը մեր կարեկցանքի կարիքը չունի: Հայաստանին անհրաժեշտ են մեր ներկայութիւնը, մեր հմտութիւնները եւ մեր կապիտալը՝ ներդրուած բարձր չափանիշներով եւ երկարաժամկէտ: Գործնականում մենք կարող ենք ստանձնել երեք պարտաւորութիւն: Առաջին. հովանաւորել միջին օղակի մասնագէտների պատրաստումը՝ ինչպէս ուսումնական հաստատութիւններում, այնպէս էլ պետական կառավարման մարմիններում: Երկրորդ. ապահովել երկարաժամկէտ ֆինանսաւորում մշակոյթի փոխանցման համար՝ երաժշտութիւնից մինչեւ գրականութիւն: Եւ վերջապէս՝ Սփիւռքի միջոցների մի մասը ուղղել Հայաստանում իրականացուող արդիւնաւէտ, արտադրողական ծրագրերին:

Մենք պէտք է մարդասիրական գործունէութիւնից անցնենք մասնագիտականի. ինչպէս դա արդէն մի քանի տարի անում է «Ֆրանսիայի հայկական հիմնադրամ»-ը՝ գիւղատնտեսութեան ոլորտում, կամ ինչպէս API-ն՝ սահմանամերձ բնակչութեանը առաջին բուժօգնութիւն ցուցաբերելու հմտութիւններ սովորեցնելով, իսկ ձեռնարկատիրական եւ պաշտպանական ոլորտի աշխատակիցներին՝ կիբերանվտանգութեան հմտութիւններով զինելով:

Մենք պէտք է բարեգործութիւնից անցնենք փոխանակման, ցրուած եւ մակերեսային օգնութիւնից՝ նպատակային ներդրումների, պարզ նուիրատուութիւններից՝ իրական վերափոխման: Ահա թէ որն է Սփիւռքի արժանի տեղը:

Սիւնիքի ճանապարհներին մենք հասկացանք մի պարզ ճշմարտութիւն. ժամանակը ո՛չ Հայաստանի օգտին է աշխատում, ո՛չ էլ նրա դէմ: Այն աշխատում է նրանց օգտին, ովքեր գիտեն՝ ինչպէս օգտագործել այն առաջ շարժելու համար: Մեզանից՝ Սփիւռքից է կախուած որոշելը, թէ որ կողմում ենք ցանկանում լինել:

ՌՈՊԵՐ ԱՅՏԱՊԻԲԵԱՆ ԵՒ
ՓԱՍՏԱԲԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ԱՐՄԷՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Փարիզ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՅՔ Շաբաթաթերթը
կարելի է կարդալ
www.baikarweekly.com
կայքէջով

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ ՆՇԵՑ 2026-Ի ԳԻՐՔԻ ՕՐԸ

Մշակոյթի նախարար Ղասսան Սալամէ. «Ընթերցանութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտութիւն դարձած է քուային հաղորդակցութեան եւ արհեստական բանականութեան այս դարաշրջանին»

Հայկազեան Համալսարանը, Հինգշաբթի 29 Հոկտեմբեր 2026-ին, Մշակոյթի նախարարութեան հովանաւորութեամբ, նշեց իր Գիրքի Օրը՝ նուիրուած գիրքին, գիտական հրատարակութեանց եւ Լիբանանի ու իր հայօճախին հարուստ գրական եւ մտաւորական ժառանգութեան:

Ձեռնարկը լուսարձակի տակ դրաւ Համալսարանին երկարամեայ ներդրումը՝ գիտական ուսումնասիրութիւններու եւ մշակութային ժառանգութեան պահպանման մարզերէն ներս, ի մի բերաւ անոր հարուստ հրատարակչական աւանդը, պատմական հրատարակութիւնները, հազուագիւտ գիրքերն ու արխիւային նիւթերը, որոնք վկայեցին Լիբանանի գրական եւ մտաւորական կեանքի զարգացման ընթացքը:

Պաշտօնական բացման՝ ողջոյնի խօսքով հանդէս եկաւ Հայկազեան Համալսարանի նախագահ Վեր. Դոկտ. Փոլ Հայտոսթեան, որուն յաջորդեցին Մշակոյթի նախարար Ն.Վ. Դոկտ. Ղասսան Սալամէի խօսքերը: Երկու ելոյթներն ալ շեշտեցին գիրքին եւ հրատարակութեան կարեւորութիւնը՝ հաւաքական յիշողութեան պահպանման, գիտելիքի յառաջմղման եւ մշակութային ժառանգութեան փոխանցման առումով:

Վեր. Հայտոսթեան անդրադարձաւ գիրքին նշանակութեան՝ իբրեւ յիշողութեան պահոց, ինքնութեան արտայայտութիւն եւ սերունդներն ու մշակոյթները իրարու կապող կամուրջ: Հոկտեմբերը նկատի ունենալով իբրեւ բերքահաւաքի եղանակ Լիբանանի եւ աշխարհի բազմաթիւ այլ շրջաններու մէջ, ան նշեց, որ Համալսարանի հունձքը կ՚արտացոլայ իր խօսածին, ուսուցանածին, գրածին, ուսումնասիրածին եւ հրատարակածին մէջ: Ան նաեւ ընդգծեց Հոկտեմբեր ամսուն առանձնայատուկ նշանակութիւնը հայերուն համար, որոնք հինգերորդ դարուն հայոց այբուբենի ստեղծումէն ի վեր իրենց մշակութային ժառանգութիւնը տօնած են գրելու, թարգմանելու եւ հրատարակելու միջոցաւ:

Ընդգծելով Համալսարանին 71-ամեայ ներկայութիւնը Պէյրութի մշակութային, արուեստի եւ կրթական հաստատութիւններով լի այս հատուածին մէջ՝ Հայտոսթեան վերահաստատեց գրաւոր խօսքին առանցքային դերը Համալսարանի ակադեմական առաքելութեան եւ մշակութային ինքնութեան մէջ: Ան կարեւորեց լեզուական եւ պատմական ժառանգութեան պահպանումը՝ յոյս յայտնելով, որ Գիրքի Օրը հանդիսանայ նոր քայլ մը՝ Խօսքին, Գիրքին, գիտելիքին եւ մշակութային ժառանգութեան հանդէպ Համալսարանին մնայուն յանձնառութեան ճամբուն վրայ: Ան շեշտեց, որ մշակութային ժառանգութիւնը Լիբանանի մեծագոյն հարստութիւններէն է, խոր արմատներ ունի ժողովուրդին պատմութեան մէջ եւ կը շարունակէ հարըստացնել անոր ներկան ու ապագան:

Իր ելոյթին մէջ Մշակոյթի նախարար Ղասսան Սալամէ մերժեց գիրքին մահուան կամ անհետացման մասին պնդումները՝ շեշտելով, որ թուային հաղորդակցութեան եւ արհեստական բանականութեան այս դարուն, ընթերցանութիւնը աւելի քան երբեւէ անհրաժեշտութիւն դարձած է:

Սալամէ անդրադարձաւ ընթերցանութեան երեք հիմնական նպատակներուն՝ սորվիլ, հաճոյք ստանալ եւ, այսօր աւելի քան երբեւիցէ՝ դարմանել թուային բովանդակութեան անդադար հոսքին հետեւանքով յառաջացած մտային ցրուածութիւնը: Ան նկատել տուաւ, որ բջիջային հեռաձայններով ընթերցանութիւնը յաճախ մասնատուած բնոյթ ունի եւ կ՚առաջնորդուի ալկորիթմներով, որոնք ընթերցողը կը մղեն արագօրէն անցնելու մէկ նիւթէն միւսը եւ մէկ հարթակէ ուրիշը՝ միաժամանակ ընթերցողը վնասակար բովանդակութեամբ, ատելութեան խօսոյթով եւ գռեհիկ նիւթերու առջեւ կը դնեն:

Յղում կատարելով այն ուսումնասիրութիւններուն, որոնք այս սովորութիւններով կը բացատրեն թէ՛ մեծահասակներու եւ թէ՛ փոքրերու մօտ կեդրոնանալու կարողութեան նուազումը, Սալամէ ընդգծեց շարունակական ընթերցանութեան կարեւորութիւնը՝ կեդրոնացում, համբերութիւն եւ խորաթափանց ըմբռնում զարգացնելու համար: Ան եզրակացուց, որ ընթերցանութիւնը այսօր կենսական է ոչ միայն գիտելիք ձեռք բերելու եւ գրականութենէն հաճոյք ստանալու, այլեւ մտային ցրուածութեան դէմ պայքարելու եւ նոր սերունդներուն կեդրոնանալու կարողութիւնը վերագտնելու օգնելու համար:

Պաշտօնական բացման արարողութեան յաջորդեց ցուցահանդէսի բացումը՝ Մաթոսեան Արուեստի Սրահին մէջ: Ցուցադրուած էին Հայկազեան Համալսարանի Հրատարակչատան լոյս ընծայած գիրքերը եւ Հայկազեան Հայագիտական Հանդէսի հատորները: Ցուցահանդէսը կը ներառէր նաեւ հազուագիւտ գիրքեր, պատմական հրատարակութիւններ, լիբանանահայ առաջին թերթեր ու պարբերականներ, տպագրական քլիշէներ եւ Համալսարանի հաւաքածոյին մաս կազմող այլ արխիւային նիւթեր, որոնք կը դրուագէին հայ եւ լիբանանահայ տպագրութեան պատմութիւնն ու զարգացումը: Ցուցահանդէսի առանձնայատուկ եւ ակնառու բաժիններէն էր Վեր. Դոկտ. Արմենակ Հայկազեանի (1870–1919) հայերէն ձեռագիրներուն ընտրանին: Արմենակ Հայկազեան, որուն անունը կը կրէ Համալսարանը, յարգուած մանկավարժ եւ գիտնական էր, որ զոհ դարձաւ Հայոց Ցեղասպանութեան:

Օրուան կարեւոր իրադարձութիւններէն էր նաեւ արուեստագէտ Հատի Սիի «The New Book (aged) 2025» քանդակի բացումը: Banque BEMO-ի կողմէ երկու տարուան ցուցադրութեան տրամադրուած այս գործը Համալսարանին մէջ պիտի մնայ՝ իբրեւ հանգուցեալ երեսփոխան Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեանի յիշատակը յարգող «Virtual Pantheon» նախաձեռնութեան մէկ մասը: Իր խօսքին մէջ Banque BEMO-ի գործադիր տնօրէն եւ ընդհանուր կառավարիչ Դոկտ. Ռիատ Պ. Օպէճի բարձր գնահատեց քանդակին ներդրումը՝ «Գիրքի օր»ուան գեղարուեստական երանգ հաղորդելու, գիրքը ներկայացնելու իբրեւ գիտելիքի, ստեղծագործութեան եւ մտաւորական ներգրաւուածութեան միջոց: Իր սրտառուչ խօսքին մէջ արուեստագէտ Հատի Սի շնորհակալութիւն յայտնեց եւ իր հպարտութիւնը արտայայտեց, որ իր գործը ցուցադրութեան դրուած է Հայկազեան Համալսարանին մէջ:

«Հայկազեան Համալսարանի Գիրքի օր»ը շարունակուեցաւ գրական յայտագիրով մը՝ Մուկար պարտէզի Հելընը Պարսումեան Կրիմզլիի շատրուանին մօտ, ուր հեղինակ Սուհա Նայիմի հատուածներ ընթերցեց իր The Pitted Face: Memoirs of a Vagrant Soul գիրքէն: Հեղինակը՝ ներշնչուած Միխայիլ Նայիմի բնօրինակ ստեղծագործութենէն, վերամշակած է զայն արդի մեկնաբանութեամբ: Ընթերցումը առիթ ընծայեց վերադառնալու արդի արաբական գրականութեան նշանաւոր դէմքերէն Միխայիլ Նայիմիի գրական ժառանգութեան՝ իր գործին ժամանակակից մեկնաբանութեամբ:

Օրը եզրափակուեցաւ «Լիբանանահայ Գիրքերու Պատմական Ուղին եւ Տպագրական Գործընթացը» խորագիրով կլոր սեղանի հայերէն քննարկումով: Քննարկման մասնակցեցան լիբանանահայ գրահրատարակչական վաստակաւոր դէմքերէն ՊՊ. Պարոյր Աղպաշեան, Վիգէն Հանէսեան, Յակոբ Հաւաթեան եւ Կարօ Յովհաննէսեան: Քննարկումը վարեց Հայկազեան Համալսարանի Հայկական Սփիւռքի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնի տնօրէն Դոկտ. Անդրանիկ Տագէսեան: Մասնակիցները անդրադարձան լիբանանահայ տպագրութեան պատմական ընթացքին, գիրքի արտադրութեան գործընթացներուն ու գործելակերպերուն, ինչպէս նաեւ հրատարակիչներու, խմբագիրներու եւ հեղինակներու դերակատարութեան՝ այս իւրայատուկ գրական ժառանգութիւնը պահպանելու եւ սերունդէ սերունդ փոխանցելու գործին մէջ:

Գիրքի Օր 2026-ը նաեւ առիթ հանդիսացաւ անդրադառնալու Հայկազեան Համալսարանի հրատարակչական գործունէութեան ծաւալին եւ շարունակականութեան: Հայկազեան Համալսարանի Հրատարակչատան միջոցաւ լոյս տեսած են հայերէն, անգլերէն եւ արաբերէն շուրջ 50 գիրքեր, որոնք կ՚ընդգրկեն նիւթերու լայն շրջանակ մը, ինչպէս՝ հայ եւ լիբանանահայ պատմութիւն, ինքնութիւն, մշակոյթ, կրօնք, կրթութիւն, գրականութիւն եւ հասարակական գիտութիւններ եւն.: 1970-ին սկիզբ առած Հայկազեան Հայագիտական Հանդէսը 2026-ին լոյս ընծայեց իր 46-րդ հատորը՝ շարունակելով իբրեւ երկարամեայ գիտական հարթակ ծառայել հայագիտական ուսումնասիրութիւններու եւ անոնց յառաջխաղացման:

Այս նախաձեռնութեամբ Հայկազեան Համալսարանը վերահաստատեց իր յանձնառութիւնը գիտական ուսումնասիրութիւններուն, պատմական յիշողութեան պահպանման եւ մշակութային երկխօսութեան խթանման ուղղութեամբ: Ի մի բերելով գիտական հրատարակութիւններ, պատմական հաւաքածոներ, գրական արտայայտութիւններ ու վերլուծական քննարկումները՝ Գիրքի Օր 2026-ը ընդգծեց գիրքին մնայուն դերը մտաւորական կեանքի ձեւաւորման, մշակութային ինքնութեան պահպանման եւ գիտելիքի սերունդէ սերունդ փոխանցման մէջ՝ Լիբանանի բազմալեզու եւ բազմամշակութային ընկերութեան ծիրին մէջ:

Թ.

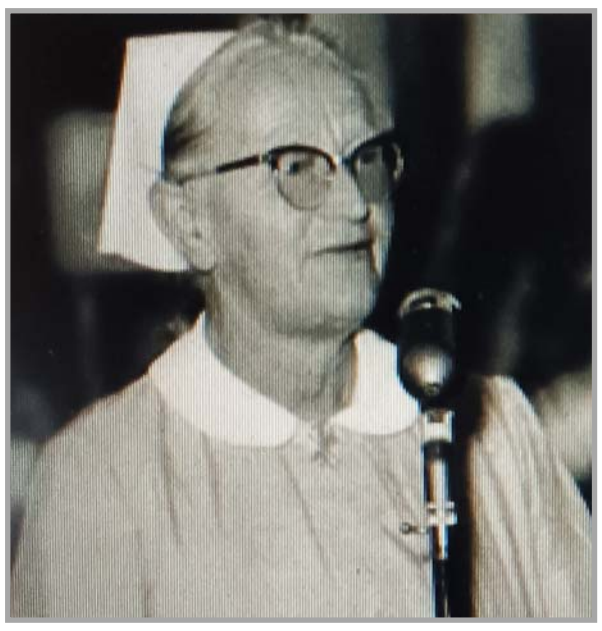
Ծանօթանանք Հայասէր Օտարներուն

Դ. Մաս

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ԳԷՈՐԳ ՔԷՕՉԿԷՐԵԱՆ

Քոյր Հետուիկ Էնսհենսլին

Այս աւետարանիչը (missionary) կը պատկանի Զուիցերօ-Գերմանական Hilfsbund աւետարանչական ընկերակցութեան: Ան ծնած է Զուիցերիոյ Պէյզըլ քաղաքը՝ 1900 թուականին: Ան յաճախած է Սուրբ Գրային եւ Հիւանդապահութեան դպրոց, ի մտի ունենալով ընտրելու դայեակութիւնը՝ որպէս ասպարէզ:

Քոյր Հետուիկ սորվեցաւ հայերէն եւ գնաց Յունաստան՝ որպէս աւետարանիչ: Հոն՝ 1931-1944 թուականներուն, ան ուսուցանեց Սուրբ Գիրքն ու Քրիստոնէական հաւատքը, նախակրթարանի եւ միջնակարգ վարժարաններուն մէջ:

Քոյր Հետուիկ 1947 թուականին եկաւ Այնճար եւ հիմը դրաւ Այնճարի Հայ Աւետարանական վարժարանին: Իր հետն էին երկու այլ աւետարանիչներ՝ Քոյր Մարի եւ Քոյր Հաննա: Հետագային՝ (1959) անոնց միացաւ նաեւ ուրիշ Քոյր Հաննա մը, որ կոչուեցաւ կրտսեր Քոյր Հաննա:

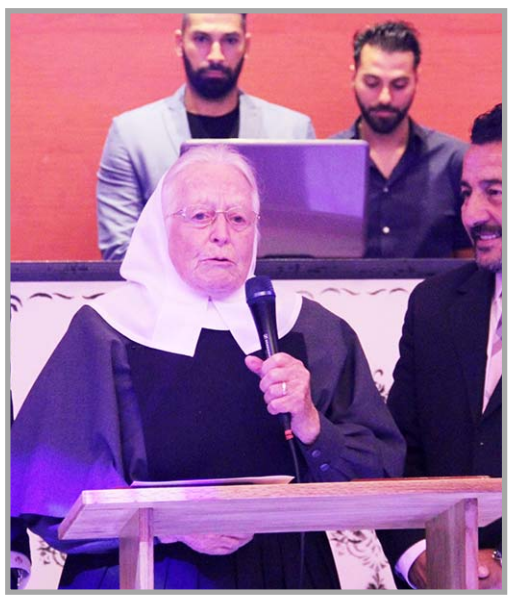
Գալով նոր հիմնուած դպրոցի զարգացումներուն՝ 1953-ին երկրորդական բաժինը աւելցաւ, իսկ 1955-ին՝ 15 գիշերօթիկի աշակերտներ ընդունուեցան: Հետագային՝ երկու շէնքերու բացումը կատարուեցաւ, մէկը մանչերուն (1961) եւ միւսը աղջկանց (1963) համար: Գիշերօթիկի աշակերտները կու գային Պէյրութէն, Հալէպէն, Քուէյթէն, Պոլիսէն եւ նոյնիսկ հեռաւոր Յունաստանէն:

Ուսուցչութեան կողքին, Քոյր Հետուիկ ինքզինք նուիրուեց ընկերային, բժշկական եւ գաղութային այլ ծառայութեանց, օգտակար հանդիսանալու հայ համայնքի զանազան կարիքներուն: Այս էր պատճառը որ երախտագէտ այնճարցիներ Քոյր Հետուիկը կոչեցին «Այնճարի Հրեշտակը»: Ան հանգստեան կոչուեցաւ 1972-ին: Իր հետ հանգստեան կոչուեցան նաեւ Քոյր Մարին, Քոյր Հաննան եւ կրտսեր Քոյր Հաննան:

Ես բախտաւորութիւնը ունեցայ մէկ տարի (1971-72) դասաւանդելու անգլերէն լեզու՝ Քոյր Հետուիկի հովանաւորութեան ներքեւ, երկրորդական բաժնի եօթերորդ եւ ութերորդ կարգի աշակերտներուն: Այն ժամանակ՝ դպրոցի Տնօրէնն էր հանգուցեալ Վերապատուելի Յակոբ Ճանպազեանը:

Հետաքրքրական է գիտնալ որ 1976-ին, Այնճարի Հայ Աւետարանական Երկրորդական վարժարանի իրաւասութիւնը ամբողջովին յանձնուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան: Այդ տարին՝ Դպրոցի սրահներէն մին կոչուեցաւ “Hedwig Hall”:

Քոյր Հաննա Քրիսթըն

Այս մէկը կրտսեր Քոյր Հաննան է որ Այնճար եկաւ 1959 թուականին եւ մնաց հոն մինչեւ 1972 թուականը: Ան ծնունդով Գերմանացի էր եւ զաւակը Լուտերական հովիւի մը, որ իր հաւատքին համար բանտարկուած էր Հիթլերի օրով:

Քոյր Հաննա յատուկ սէր ցուցաբերեց մանուկներուն հանդէպ: Անոնց սորվեցուց երգել, աղօթել, սիրել միմիանց եւ ներել զիրար, որուն համար ան կոչուեցաւ Այնճարի Թերեզա Մայրիկը, Mother Teresa:

Քոյր Հաննա երբ հանգստեան կոչուեցաւ Այնճարի Հայ Աւետարանական Երկրորդական Վարժարանէն, անոր հայերուն սիրայօժար կերպով օգնելու Քրիստոնէական առաքելութիւնը վերջ չգտաւ, այլ շարունակուեցաւ Հայաստանի մէջ:

Արդարեւ 1988 թուականին, ան Հայաստան գնաց եւ դարձեալ կամաւոր կերպով սկսաւ հոգ տանիլ անօգնական, տարիքոտ մեծ մայրերուն: Ան հիմը դրաւ «Պնակ մը Ապուր» (Soup Kitchen) խոհանոցային դրութեան, ուր ձրի կերակուր կը բաժնէր անտէր-անօգնական տարիքոտ մարդոց: Այդ խոհանոցները բացուեցան Ստեփանաւանի, Թումանեանի, Բերդի եւ այլ քաղաքներու մէջ՝ նիւթական հովանաւորութեամբը Գերմանական բարեսիրական հաստատութեան մը եւ Այնճարի իր երբեմնի աշակերտներուն: Իրեն համար՝ շարունակեց Քոյր Հաննա, մեծ գոհունակութիւն էր դիտել Արարատ լեռը, Նիկոլ Դուման շէնքի խոհանոցի պատուհանէն՝ ամէն առաւօտ:

Վերոյիշեալ աշակերտները Քոյր Հաննան հրաւիրեցին Կլէնտէյլ, ուր Յունիս 23, 2017-ին տեղի կ՛ունենար Այնճարի երկրորդական վարժարանի հիմնադրութեան 70-ամեակի հանդիսութիւնը: Քոյր Հաննան Պատուոյ հիւրն էր այդ գիշեր եւ երախտագիտական իր խօսքին մէջ՝ ան շնորհակալութիւն յայտնեց Աստուծոյ, որ առիթը ընծայած էր իրեն՝ ծառայելու: Ան ապա աւելցուց որ թէեւ ինք ծնունդով Գերմանացի է, սակայն ոգիով Հայ է:

1.5 ՄԻԼԻԱՌ ԴՐԱՄ ԱՁ՝ 20 ՄԻԼԻԱՌԻ ԾՈՒՐՋ ...

(Շարունակուած 7-րդ էջէն)

Ի՞նչ են նշանակում 1.5 եւ 20 միլիառ դրամ թուերը: Այս երկու թուերը տարբեր հիմքերով ներկայացուող ցուցանիշներ են, եւ դրանց համեմատութիւնը պահանջում է որոշակի յստակեցում: **1.5 միլիառ դրամը** գիտութեան յատկացումների՝ 2026 թուականի հաստատուած պիւտճէի համեմատ նախատեսուող անուանական ածն է՝ ըստ «Գիտուժի» հրապարակած տուեալների: **Շուրջ 20 միլիառ դրամը** նոյն նախաձեռնութեան ներկայացրած գնահատականն է՝ 2027 թուականին ռազմավարութեան իրականացման համար անհրաժեշտ լրացուցիչ ֆինանսաւորման վերաբերեալ: Հետեւաբար այս թուերի տարբերութիւնը ինքնին դեռ չի ներկայացնում պիւտճէի առանձին յօդուածների ամբողջական համեմատութիւնը: Դրա համար անհրաժեշտ է համադրել պետական պիւտճէի նախագծի համապատասխան յատելուածները ռազմավարութեան իրականացման ժամանակացոյցի եւ ֆինանսաւորման նախատեսուած ծաւալների հետ՝ հաշուի առնելով, թէ որ ծրագրերն ու ծախսերն են ընդգրկուած իւրաքանչիւր հաշուարկում: Հայաստանի Հանրապետութեան ֆինանսների նախարարութեան պաշտօնական կայքում հրապարակուած են 2027 թուականի պետական պիւտճէի օրէնքի նախագիծը, դրա յատելուածները եւ պիւտճէտային ուղերձ-բացատրագիրը: Դրանք հնարաւորութիւն են տալիս ուսումնասիրելու նախատեսուած ծախսային ուղղութիւնները: Միաժամանակ ռազմավարութեան պաշտօնական տեքստը հրապարակուած է իրաւական ակտերի տեղեկատուական համակարգում:

Ինչպէ՞ս կարող է սա անդրադառնալ գիտական ծրագրերի վրայ: «Գիտուժի» յայտարարութեան մէջ առանձնացուած են հետազօտական դրամաշնորհները, թիրախային հետազօտութիւնները եւ գիտական սարքաւորումները: Սրանք գիտական աշխատանքի տարբեր, բայց փոխկապակցուած բաղադրիչներ են: Դրամաշնորհային ծրագրերը հնարաւորութիւն են տալիս հետազօտողներին ներկայացնելու նոր նախագծեր եւ մրցութային կարգով ֆինանսաւորում ստանալու: Թիրախային ծրագրերը կարող են ուղղուած լինել որոշակի գիտական խնդիրների կամ գերակայ ուղղութիւնների ուսումնասիրմանը: Սարքաւորումների ձեռքբերումն ու հետազօտական ենթակառուցուածքների զարգացումն անհրաժեշտ են մի շարք բնագիտական, տեխնիկական եւ այլ ուղղութիւններով հետազօտութիւնների իրականացման համար: Եթէ այս ուղղութիւններով ֆինանսաւորումը չի աճում ռազմավարութեամբ նախատեսուած չափով, ապա հնարաւոր հետեւանքների թւում կարող են լինել նոր ծրագրերի մեկնարկի սահմանափակումը կամ որոշ նախաձեռնութիւնների իրականացման յետաձգումը: Սակայն կոնկրէտ ազդեցութիւնը գնահատելու համար անհրաժեշտ են տուեալներ իւրաքանչիւր ծրագրի պիւտճէի, մրցոյթների ժամանակացոյցի եւ գործող պայմանագրերի ֆինանսաւորման վերաբերեալ: Յատկապէս կարեւոր է նաեւ երիտասարդ գիտնականների ներգրաւման հարցը: Կառավարութիւնը ռազմավարութեան շրջանակում նախատեսել է գիտական գատրերի պատրաստման, արտերկրի հետազօտողների ներգրաւման եւ միջազգային համագործակցութեան ընդլայնման միջոցառումներ: Դրանց իրականացումը կախուած է ոչ միայն ռազմավարական նպատակների ձեւակերպումից, այլեւ համապատասխան ծրագրերի ֆինանսական ապահովումից:

Քննարկման միւս կողմը՝ կառավարութեան հրապարակած տուեալները: Կառավարութեան՝ յունուարին հրապարակած հաղորդագրութեան մէջ շեշտադրուել են գիտութեան ֆինանսաւորման՝ նախորդ տարիների համեմատ աճը, գիտնականների վարձատրութեան բարձրացումը, միջազգային համագործակցութիւնը եւ նոր հետազօտողների ներգրաւումը: Սակայն այդ տուեալները վերաբերում են հիմնականում նախորդ տարիների արդիւնքներին եւ միչեւ 2030 թուականը նախատեսուած ռազմավարական նպատակներին: Դրանք ինքնին չեն պատասխանում հոկտեմբերի սկզբին բարձրացուած՝ 2027 թուականի յատկացումների եւ ռազմավարութեան իրականացման ֆինանսաւորման համապատասխանութեան հարցին: Այս հրապարակման համար ուսումնասիրուած նիւթերում կառավարութեան՝ հէնց «Գիտուժի» հոկտեմբերի 7-ի յայտարարութեանը տրուած առանձին պաշտօնական պատասխանը ներկայացուած չէ: Հետեւաբար առանց լրացուցիչ պարզաբանման հնարաւոր չէ պնդել, թէ ինչ հիմնաւորմամբ է ձեւաւորուել պիւտճէի նախագծում նախատեսուած ֆինանսաւորման չափը կամ արդեօք այն յետագայում փոփոխուելու է:

Ինչու՞ է հարցը կարեւոր նաեւ Սփիւռքի համար: Հայաստանի գիտական համակարգի զարգացումը կարող է առնչուել նաեւ Սփիւռքի գիտնականների եւ մասնագէտների հետ համագործակցութեանը: Կառավարութեան ռազմավարութիւնը նախատեսում է արտերկրի հետազօտողների ներգրաւում եւ գիտական միջազգային կապերի ընդլայնում: Համատեղ հետազօտութիւնների, գիտական փոխանակումների եւ երկարաժամկէտ ծրագրերի իրականացման համար կարեւոր են ինչպէս մասնագիտական հնարաւորութիւնները, այնպէս էլ ֆինանսաւորման կանխատեսելիութիւնը: Այդ պատճառով Հայաստանի գիտութեան ֆինանսաւորման վերաբերեալ որոշումները կարող են հետաքրքրել նաեւ արտերկրում աշխատող հայ գիտնականներին, համալսարաններին եւ գիտական կազմակերպութիւններին, որոնք համագործակցում են կամ ցանկանում են համագործակցել Հայաստանի գործընկերների հետ:

Ինչ՞ է սպասւում պիւտճէի նախագծի քննարկման ընթացքում: 2027 թուականի պետական պիւտճէի նախագիծը հրապարակուած է ՀՀ ֆինանսների նախարարութեան պաշտօնական կայքում: Նախագծի հետագայ քննարկումների ընթացքում հնարաւոր կը լինի հետեւել գիտութեան ֆինանսաւորման վերաբերեալ առաջարկներին, պարզաբանումներին եւ հնարաւոր փոփոխութիւններին: Քննարկման հիմնական հարցերն են՝ արդեօք պիւտճէի նախագծով նախատեսուած յատկացումները բաւարար են ռազմավարութեան իրականացման համար, ինչ ծրագրեր են ընդգրկուած ֆինանսաւորման հաշուարկներում, եւ ինչպէս են ապահովուելու գիտական ծրագրերի շարունակականութիւնն ու նոր նախաձեռնութիւնների մեկնարկը: Այս հարցերի պատասխանները հնարաւոր կը լինի յստակեցնել պիւտճէի համապատասխան յօդուածների, ռազմավարութեան իրականացման ժամանակացոյցի եւ պաշտօնական պարզաբանումների համադրմամբ:

Վերջում նշենք, որ 1.5 միլիառ դրամը, որոշակի տատանումներով, համարժէք է 4.14 միլիոն, իսկ 20 միլիառ դրամը՝ 55.22 միլիոն ամերիկեան տոլարին:

Երեւան

ԻԶԱՊԷԼ ՊԱՅՐԱԳՏԱՐԵԱՆԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳԸ՝ ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ԱՂՕԹՔԻ ՇՈՒՆՉՈՎ

Կիրակի, 1 Նոյեմբեր 2026-ին, Պըրպէնքի Սրբոց Ղեւոնդեանց Մայր Տաճարին մէջ հայկական շարականը, ժողովրդական երգն ու օրօրոցայինը միահիւսուեցան՝ ներկաներուն պարգեւելով երաժշտական յիշարժան երեկոյ մը:

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի ժրաջան առաջնորդ, Գերշ. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեանի բարձր հովանաւորութեամբ եւ «Ջուարթնոց» մշակութային յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած «Անցեալի երգեր, աղօթքներ եւ օրօրոցայիններ» խորագրով համերգին ներկայ էին լոսանճելըսահայ մտաւորականներ, հոգեւորականներ, արուեստագէտներ, ազգային ու մշակութային կեանքի ներկայացուցիչներ, ուսուցիչներ եւ բազմաթիւ երաժշտասէրներ: Ներկաներուն շարքին էր նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. Գեղամ Արք. Խաչերեան:

Երեկոյի գլխաւոր կատարողն աշխարհահռչակ սոփրանօ Իզապէլ Պայրագտարեանն էր, որ իր ձայնային հարուստ կարողութիւններով, երաժշտական նուրբ զգացողութեամբ եւ մեկնաբանական վարպետութեամբ նոր շունչ հաղորդեց հայ երգարուեստի տարբեր ժամանակաշրջաններէն մեզի հասած ստեղծագործութիւններուն: Անոր ընկերակցեցան տաւղահար Էլլի Չոուք, սրնգահար Ռայօ Ֆուրութա եւ տուտուկահար Միեր Մնացականեան: Համերգին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ միջազգային ճանաչում վայելող նկարիչ եւ տեսարուեստագէտ Գէորգ Մուրատ:

Համերգային յայտագիրը կ'ընդգրկէր միջնադարեան հոգեւոր երգեր, մանկական աղօթքներ, ժողովրդական խաղերգեր եւ օրօրոցայիններ: Առաջին բաժինին մէջ ներկայացուեցան Պաղդասար Դպիրի «Զարթիր, Նազելի», Մխիթար Սեբաստացիի «Երանելի Մարիամ» ստեղծագործութիւնները, մանուկ Յիսուսին նուիրուած օրօրոցայիններ, ինչպէս նաեւ Կոմիտաս Վարդապետի «Մանուկներու Հայր Մեր»-ը: Յաջորդ բաժինը նուիրուած էր Կոմիտասի «Եղնիկ», «Աղուէսի խաղը», «Հեքիաթ», «Արեւ», «Սար» եւ այլ մանկական երգերուն՝ Արթուր Աւանեսովի մշակումներով:

Դաղարէն ետք ունկնդիրները վայելեցին Բարսեղ Կանաչեանի «Պճինկօ», «Խաղաղ գիշեր է», «Քուն եղիր, պալաս» ստեղծագործութիւնները, ինչպէս նաեւ հայկական աւանդական երգեր՝ Ճոն Հոտեանի մշակմամբ: Եզրափակիչ բաժինը յատկացուած էր Միհրան Թումաճանի հաւաքագրած՝ Պարտիզակի, Տիգրանակերտի, Կեսարիոյ, Ակնի, Խարբերդի եւ Վանի ժողովրդական երգերուն: Հայոց ցեղասպանութենէն վերապրածներու յիշողութեան մէջ պահպանուած այս մեղեդիները պատմամշակութային առանձնայատուկ արժէք ունին: Իզապէլ Պայրագտարեանի երգեցողութեամբ հոգեւոր տաղերու վեհութիւնը, մանկական երգերու կենսուրախութիւնն ու օրօրոցայիններու քնքշութիւնն իրենց ամբողջ հմայքով փոխանցուեցան ունկնդիրներուն:

Երգչուհիին կատարողական արուեստին մէջ կը համադրուէին մասնագիտական վարպետութիւնը, հայերէն խօսքի յստակ արտասանութիւնն ու երգերու զգացական բովանդակութեան խորունկ ընկալումը: Տաւիղի մեղմ հնչիւնները, սրինգի թեթեւաշունչ մեղեդիներն ու տուտուկի թաւշային ձայնը հարստացուցին երաժշտական մթնոլորտը՝ ունկնդիրներն առաջնորդելով հոգեւոր ներամփոփումէն դէպի մանկութեան յուշերն ու պատմական հայրենիքի կարօտը:

Երեկոն եզրափակուեցաւ հանրածանօթ «Կռունկ» երգի յուզիչ կատարումով, որուն յաջորդեցին հանդիսականներու յոտնկայս եւ երկարատեւ ծափահարութիւնները:

Ապա իր հայրական օրհնութիւնն ու գնահատանքի խօսքը ներկաներուն փոխանցեց Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեան: Ան անդրադարձաւ Իզապէլ Պայրագտարեանի արուեստագիտական վաստակին՝ ջերմութեամբ յիշելով անոր պատանեկութեան տարիները, երբ արդէն իսկ ի յայտ կու գային երգչուհիին բնատուր շնորհքն ու ապագայ յաջողութիւններուն նախանշանները:

Անդրադառնալով «Կռունկ» երգին՝ Առաջնորդ Սրբազանը խորհրդանշական մեկնաբանութեամբ մը դիմեց երգչուհիին՝ զայն նմանցնելով բարի լուր բերող կռունկի մը: Ան շեշտեց, որ տեղահանութեան դառն ճանապարհն անցած հայորդիները գիտեն ոչ միայն յաղթահարել իրենց բաժին հնկած դժուարութիւնները, այլեւ սերունդներ դաստիարակել, պատմութիւն կերտել եւ դառնալ «յաւերժութեան ճամբորդներ»:

Իր պատգամին մէջ Յովնան Սրբազանն անդրադարձաւ նաեւ ազգային արմատներուն հաւատարիմ մնալու եւ մշակութային ժառանգութիւնը պահպանելու կարեւորութեան: Ան շնորհակալութիւն յայտնեց համերգի մասնակիցներուն ու կազմակերպիչներուն՝ մաղթելով, որ երեկոյին հոգեւոր ու գեղարուեստական ապրումները երկար ատեն մնան ներկաներու յիշողութեան մէջ:

Գեղարուեստական երեկոյի կազմակերպման մէջ առանցքային դեր ունեցաւ «Ջուարթնոց» մշակութային յանձնախումբը՝ բժիշկ Սիմոն Սիմոնեանի գլխաւորութեամբ: Միութեան անդամներն ամիսներ շարունակ հետեւողական աշխատանք տարած էին՝ այս ձեռնարկը պատշաճ մակարդակով իրականացնելու համար: Անոնց նուիրումին եւ միասնական ջանքերուն շնորհիւ կարելի եղաւ կազմակերպել երաժշտական բարձրորակ ձեռնարկ մը, որ միաժամանակ վկայեց համայնքային մշակութային կառոյցներուն կարեւոր դերին մասին՝ ազգային ժառանգութեան պահպանման ու տարածման գործին մէջ:

Համերգը նշանակալից իրադարձութիւն մը դարձաւ լոսանճելըսահայութեան մշակութային կեանքին մէջ՝ անգամ մը եւս յիշեցնելով, որ հայ երգը ոչ միայն գեղարուեստական արտայայտութիւն է, այլեւ մեր ժողովուրդի պատմական յիշողութեան, հաւատքին ու ինքնութեան անբաժանելի մասը:

Եւ երբ Մայր Տաճարին մէջ մարեցան վերջին մեղեդիները, անոնց արձագանգը շարունակեց ապրիլ ունկնդիրներու հոգիներուն մէջ: Այդ երեկոն յիշեցում մըն էր, որ քանի դեռ կը պահպանուին ու սերունդէ սերունդ կը փոխանցուին մեր նախնիներուն աղօթքներն ու օրօրոցայինները, կենդանի կը մնայ նաեւ այն հոգեւոր հայրենիքը, զոր ո՛չ տեղահանութիւնը, ո՛չ ալ պատմութեան արհաւիրքները կրցած են խլել հայ ժողովուրդի հոգիէն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ ԳՈՒՄՐՈՒՅԵԱՆ
ԱՄՆ Արեւմտեան թեմի
Շաբաթօրեայ վարժարաններու հոգեւոր տեսուչ

ՀՐԱՆԴ ԽՏԸՐԼԱՐԵԱՆԻ ԳՈՅՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ

(Շարունակուած 7-րդ էջէն)

պատահական ներկայութիւններ չեն, այլ՝ մարդկային որոշ վարքագիծերու եւ բնաւորութիւններու խորհրդանիշներ են:

Իրեն համար յատկանշական գործերէն մէկը Մեծն Տիգրանն է՝ «Արքայից Արքայ» տիտղոսով: Շատ բան գիտենք Աղեքսանդր Մեծի, հռոմէական կամ յունական մեծ դէմքերու մասին: Բայց ինչո՞ւ օտարը նոյնքան պիտի չգիտնայ մեր մեծերուն մասին: Ան ուզեց Մեծն Տիգրանը ներկայացնել այնպէս, որ հայը հպարտանայ, իսկ օտարը հետաքրքրուի եւ ուզէ գիտնալ, թէ ո՛վ էր ան:

Հրանդի «սողունները» որոնք գոյն կը փոխեն ունին կարեւոր դեր սորվեցնելու երիտասարդներուն, թէ ամէն բանի անմիջապէս չհաւատան: Անոնք պէտք է զարգացնեն քննադատական մտածողութիւնը, շրջահայեաց ըլլան եւ չբաւարարուին միջակ արդիւնքով: Ինքնազարգացումը բուժումի ձեւ մըն է: Պէտք է մենք մեզ քննենք, զարգացնենք եւ բուժենք, ապա միայն ուրիշները քննադատենք:

Մատիտով գծուած նկարներուն մեծ մասը ծնաւ քորոնայի օրերուն, երբ ան որոշեց ստեղծագործել տարօրինակ պայմաններու մէջ: Մարդոց դիմանկարներ գծեց եւ հետզհետէ անոնց հետ տեսակ մը հաղորդակցութիւն ստեղծուեցաւ:

Հրանդի համար գործ մը չ'աւարտիր մինչեւ որ հասնի այն կէտին, երբ նկարը դիտողին հետ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ:

Գերիրապաշտ կամ սիւրռէալիստ գործ մը ամէն մարդ տարբեր ձեւով կրնայ հասկնալ: Ինք ալ պաստառին վրայ կը գծէ իր աշխարհը, իր մտածումներու աշխարհը:

Նոր սերունդը արուեստը պէտք է ճանչնայ եւ գնահատէ: Համացանցի եւ համաշխարհայնացումի դարուն մեր արժէքները պէտք է նոր միջոցներով ներկայացնենք աշխարհին: Մարտիրոս Սարեան կամ Յովհաննէս Այվազովսկի մեր մշակոյթի ներկայացուցիչներն են համաշխարհային մշակոյթի հարթակին վրայ: Հայ երիտասարդն ալ պէտք է ճանչնայ իր ունեցածը եւ անով հպարտանալ:

Քնակելով Սփիւռքի շատ մը երկիրներու մէջ, Հրանդ կը զգայ ինքնութիւնը ճանչնալու կարեւորութիւնը, որպէսզի մարդը կառչած մնայ իր արմատներուն: Իր նպատակներէն մէկն է նոր սերունդին փոխանցել հայ ըլլալու հպարտութիւնը իր պաստառներուն ընդմէջէն: Ունենալ շինիչ քննադատութիւն եւ ըլլալ քննադատական մտածող, սակայն հպարտանալ մեր հզօր մշակոյթով:

Ըստ Հրանդի, չորս սպառնալիքներ կան մարդկութեան առջեւ: Հիւլէական պատերազմի սպառնալիքը, կլիմայական փոփոխութիւնը որ իրական է եւ որուն առաջքը պէտք է առնուի, արուեստական բանականութիւնը որուն օգտագործումը պէտք է ըլլայ ճիշդ ձեւով, որովհետեւ սխալ գործածութիւնը կրնայ վնասել մարդկութեան եւ համաճարակներ, որոնց դիմակալումին պատրաստ չէ մարդկութիւնը:

Պէյրութ